Posamezni izvod 30 grošov, mesečna naročnina 1 šiling

SLOVENSKI vestnik

TEDNIK ZA SLOVENSKO KOROŠKO

IZ VSEBINE:

BISTVO FAŠIZMA —
IZ PEKLA V ŽIVLJENJE
KRIŽEM KRAŽEM PO...
TAVČMANOV FRANCI —
ZMAGA ČLOVEKA
NAPNIMO VSE SILE...
TOVARIŠICA MIRA

LETNIK I. DUNAJ, V PETEK 28. VI. 1946 ŠTEV. 3

O EMIGRANTIH

Mogoče ni še nobena nesreča med ljudmi tako jasno ločila ljuljke in plev od zrna kakor zadnja vojna. To prečiščevanje je trajalo leta in leta in konec vojne je dokončno potegnil črto pod račun: Iz narodnega telesa so se ločili zajedalci in izdajalci, prerezan je bil gnojni čir in iz njega je odtekel gnoj, ki se mu je primešalo nekaj sokrvice in krvi.

Kako je prišlo do tega prečiščevanja?

Kmalu potem, ko so Hitlerjeve tolpe s tako lahkoto zasužnjile večji del evropskih držav, ki so jih upravljali — z nekaj častnimi izjemami — politični pokvarjenci ali pa nesposobni ljudje, je nastopila prva ločitev duhov med narodi: na eni strani izkoriščevalci in patentirani zajedalci, ki se znajdejo v vsakem položaju, da pijejo narodu kri. Tej zločinski peščici se je takoj pridružila množica klečeplazcev in koristolovcev, ki so vedno tam, kjer je oblast. Na drugi strani pa najboljši zdrave in uporne sile naroda, ki za nobeno ceno niso pripravljene kloniti pred nasiljem. Narodna čast, skupna stvar svobodoljubnih narodov, svoboda, ideali resnične demokracije so jim dražji kot osebna varnost, za te ideale so se pripravljeni boriti z vsemi sredstvi in zanje vse žrtvovati, če treba tudi življenje.

V sredini med obema skrajnostima pa je množica omahljivcev, ki se ne morejo odločiti. Včasih pomaga zdravo jedro v značaju. Kljub nejasnostim, ki jih čutijo v sebi, se nagonsko odločijo za pot, ki jih poveže z usodo naroda: Njihov korak je sicer majav in negotov, a vendar so se odločili za narod in hodijo z njim. Strma je ta pot, skozi nešteto ovir vodi, marsikdo omahne med potjo. Vendar je jasno: če si jo je izbralo ljudstvo, če se ljudstvo ni ustrašilo žrtev, ki ga čakajo na njej, potem je to prava, brez dvoma edino prava pot.

Toda bili so med omahljivci tudi taki, ki so bili prepričani, da so posebno pametni, tako pametni, da bodo prepetnajstili samega vraga. In so govorili: s sovražnikom je treba navidezno sodelovati, ga zazibati v vero, da je varen, ko pa bo prišel čas, takrat bomo udarili. Toda ta čas ni nikoli prišel. Kajti tudi ti omahljivci so šli pot vseh, ki začnejo sodelovati s sovražnikom: z železno doslednostjo so tonili z vsakim dnem bolj globoko v močvirje, in ko so mislili, da je prišel čas, so se znašli do vratu v blatu. Tedaj niti z mezincem niso mogli več geniti proti sovražniku, nasprotno, z njim vred so bili zapisani pogubi. Takrat, ko so pomolili svoj prst k sodelovanju, so se zapisali vragu: kajti še preden so se prav zavedeli, je satan trdno držal — ne samo prst, temveč vso dušo!

Tako se je torej izvedla delitev: na eni strani zdrave ljudske sile, ki so se strnile v silno vojsko proti nasilju in okupatorju, na drugi strani pa vse, kar je bilo bolno, pokvarjeno in gnilo: kakor ogromna gnojna bula, ki je grozila, da zaduši zdravo življenje v živem narodnem telesu.

Zmaga svobodoljubnih demokratičnih sil je prisilila vse protiljudske elemente, da so se sami izločili iz naroda. Iz Podonavja in jugovzhodne Evrope se je hkrati s poraženo nemško vojsko valila reka njenih pomagačev, narodnih izdajalcev vseh vrst, pokvarjencev, izkoriščevalcev in zajedalcev. Ta tok je zajel tudi nekaj takih, ki ne znajo ločiti propagande od resnice in zlohotnim lažem tudi danes nasedajo. Vendar so to izjeme. Večinoma pa je te ljudi gnala v tujino slaba vest: takrat, ko je narod najbolj trpel, ko se je izmučen zvijal pod tujčevim jarmom nasilja in se z vsemi silami boril za svoje življenje, za svobodo, takrat so ti ljudje stopili na stran tujca in izdali svoj lastni narod. Za tako izdajstvo pa ni opravičila!

Neki novinar je te dni ugotovil, da je v Avstriji več fašističnih emigrantov kakor pa zasedbenih čet. Ne glede na to, da jih je med njimi veliko poklicnih narodnih izdajalcev, se je treba zavedati, da so ti ljudje zaradi svoje gospodarske odvisnosti voljna igračka v rokah sil, ki jih lahko uporabljajo v poljubne namene. Svoj čas je šef sovjetske delegacije Višinski pred skupščino Združenih narodov izjavil o fašističnih beguncih: »Resnica je, da se v begunskih taboriščih za poljske, jugoslovanske in druge državljane izvaja sovražna ideološka propaganda, ki ima namen, da jih vzpodbuja proti vladam in oblastem, ki so jih ti narodi v domovini sami izbrali.«

300.000 fašističnih ubežnikov pomeni za Avstrijo ob današnjem stanju gospodarstva izredno obremenitev, z ozirom na težak položaj v prehrani pa skoraj nerešljiv problem. Poleg tega ti ubežniki zavirajo demokratični razvoj v državi in s tem obenem otežujejo vzpostavitev normalnih odnosov s sosedami Avstrije.

Tudi Koroška ni prosta te fašistične emigrantske nadlege. Nekaj je med njimi tudi takih, ki nadaljujejo s svojim poklicnim zastrupljanjem našega ljudstva, kakor so to počeli vso vojno v imenu nacističnega evangelija. Ne bo odveč, če bo naše ljudstvo na take pojave primerno pozorno, kajti ni se zdravo družiti z ljudmi, ki nosijo na čelu Kajnovo znamenje.

Razgovori v Parizu se nadaljujejo

Zunanji ministri štirih velesil so sklenili, da se bodo v tem tednu sestajali dvakrat na dan, da bi tako njihovo delo čim hitreje napredovalo. V ponedeljek so obravnavali vprašanje italijansko-avstrijske in francosko-italijanske meje ter vprašanje italijanskega brodovja. O Trstu in Julijski krajini niso sklepali ne preteklo sosoboto, niti v začetku tega tedna, pač pa so bili v nedeljo tajni razgovori in privatno kosilo za najožje povabljence. Odtod sklepajo opazovalci, da so pri tej priložnosti obravnavali tržaško vprašanje. Trdijo, da je padel kompromisni predlog, ki naj bi dokončno rešitev tržaškega vprašanja odgodil za daljšo dobo. Francozi so v tej zvezi razširili govorice, po katerih naj bi prišel Trst zaenkrat pod mednarodno upravo, po 5 ali 10 letih pa naj bi bilo glasovanje, če bo pripadal Jugoslaviji ali Italiji.

Ista poročila trdijo, da se je Byrnes tozadevno razgovarjal s Trumanom in Molotov s Stalinom. Dokler ne bo odgovora vrhovnih mest, pa zunanji ministri obravnavajo druga vprašanja. Bevin je izrazil mnenje, da bodo osnutki mirovne pogodbe z Italijo in balkanskimi deželami verjetno že do petka gotovi.

Na ponedeljkovi seji so glede avstrijsko-italijanske meje odločili, da ostane Pustriška dolina pri Italiji. Po tej dolini teče železnica, ki veže Lienz na Vzhodnem Tirolskem čez Brennerski prelaz z Innsbruckom. Zunanji ministri so sklenili, da pozovejo obe državi na neposredne razprave o ureditvi prometa po tej progi, tako da bi se našla rešitev, ki bi zadovoljila obe strani.

Sovjetska uradna agencija TASS pa odklanja zamisel, da bi se tudi vprašanje Trsta lahko provizorično rešilo, in pravi, da je treba najti dokončno rešitev, preden bo podpisana mirovna pogodba z Italijo.

Francoski načrt, ki ga podpirata tudi Anglija in Amerika, računa s tem, da bi se Trst ločil od Italije in postavil pod mednarodno upravo. Na drugi strani pa — tako nadaljuje TASS-ovo poročilo — internacionalizacija Trsta ni primerna, da bi zadovoljila nacionalne zahteve Jugoslavije. Opazovalci imajo prav, če trdijo, da jugoslovanski narod nima nobene morske luke, ki bi se lahko primerjala s Trstom, čeprav biva vzdolž cele vzhodne jadranske obale.

V Parizu se že dalj časa mudi zastopstvo Julijske krajine in Trsta. Člani tega zastopstva so izvoljeni predstavniki vseh treh narodnosti Slovenskega Primorja, Trsta in Istre. Dne 22. junija so predali Svetu zunanjih ministrov obširno spomenico, v kateri poudarjajo v imenu prebivalstva vsega Primorja zahtevo po združitvi vse Julijske krajine z Jugoslavijo.

»Mi podčrtujemo zgodovinsko resnico,« tako se glasi v spomenici, »da je bila Julijska krajina že po prvi svetovni vojni proti naši volji spojena z Italijo, ki je z nasiljem poskušala iztrebiti našo narodno manjšino. V tem boju za svoj narodni obstoj smo se večkrat obračali za pomoč na vest vse civilizirane Evrope. V težnji, da se reši iz tega brezupnega položaja, je naše ljudstvo v zadnji vojni seglo po orožju in si skupno z jugoslovanskimi narodi priborilo svobodo. Zato ne moremo razumeti, zakaj bi morala biti razkosana zgodovinska in naravna skupnost naše dežele. Ne moremo razumeti, zakaj naj bi bili tisoči Slovencev in Hrvatov zopet prepuščeni Italiji in zakaj naj izgubi Julijska krajina Trst, ki je bil že od nekdaj njeno politično, gospodarsko in kulturno središče ter kot tak del slovenske dežele.«

—

KONCENTRACIJA ANGLO-AMERIŠKIH ČET V JULIJSKI KRAJINI

Reuter poroča iz Beograda, da tam uradno izjavljajo, da Velika Britanija in Združene države »koncentrirata na tržaškem ozemlju čete z namenom, da bi med pariško konferenco vplivali na javno mnenje in strahovali Jugoslavijo«.

Uradna izjava pravi dalje: »Odkar obstoja demarkacijska črta, Jugoslavija v vojaškem oziru ni ukrenila ničesar, kar bi količkaj upravičevalo sedanjo koncentracijo anglo-ameriških čet.«

NOV NADZORSTVENI NAČRT ZA AVSTRIJO

Glavni komandant francoskih čet v Avstriji, general Bethouart, je v nekem govoru sporočil, da se bodo kmalu uvedle bistvene olajšave v medzavezniški kontroli v Avstriji.

»Mi smo našim vladam predložili sporazum o nadzorstvu,« je rekel Bethouart, »po katerem naj bi zasedbene oblasti obdržale samo tista neposredna pooblastila, ki se nanašajo na interese in varnost zasedbenih sil. Razen pravice veta ne bi imele zasedbene sile nobenega nadzorstva nad odločbami avstrijske vlade in uprave.

Zasedbeni pasovi bi na ta način postali samo predeli, kjer bi bile nastanjene čete in bi se izvajala kontrola — osebni in blagovni promet bi bil svoboden po vsej državi. Avstrijska vlada bi na ta način dobila dejansko oblast in možnost upravljanja v vsej državi.

Število zasedbenih čet se je v vseh štirih zasedbenih pasovih že znatno zmanjšalo in v francoski coni doseglo najnižje stanje.

Po novem sporazumu o kontroli bodo iz vojaških vlad postale kontrolne komisije.«

NOVA FRANCOSKA VLADA SESTAVLJENA

Dne 24. junija zjutraj je bila sestavljena nova francoska vlada, v kateri so spet zastopane tri stranke: ljudska republikanska stranka (MRP, 9 ministrov), komunistična (KPF, 7 ministrov) in socialistična stranka (SP, 6 ministrov).

Bidault je predsednik vlade, minister zunanjih zadev in minister za informacije, Thorez (KPF) in Gouin (SP) sta podpredsednika vlade.

Da bi omogočil sestavo vlade iz omenjenih treh strank, je moral dati Bidault komunistom in socialistom gotove koncesije. Delavski sindikati so zahtevali splošno povišanje plač za 25 odstotkov. Vse tri vladne skupine pa so se zedinile, da se povišajo plače za 15 odstotkov vsem delavcem, ki so organizirani v sindikatih.

Stranke so določile, da bodo 15. oktobra nove volitve in drugo glasovanje o novi ustavi, ki pri glasovanju letos poleti ni bila sprejeta.

Žorž Bidault ima 47 let. Po poklicu je gimnazijski profesor in časnikar. Pred vojno je bil poslanec krščansko-socialnih ljudskih demokratov. Izdajal je katoliški list »L'Aube« (Zora). Pod imenom »Gospod X« je med vojno vodil močno krilo osvobodilnega gibanja. Ob ustanovitvi Narodnoosvobodilnega sveta ga je general de Gaulle potrdil kot predsednika osvobodilnega gibanja v Franciji. Danes je Bidault vodja MRP (katoliška ljudska stranka), ki je pri zadnjih volitvah 2. junija tega leta dobila večino.

BISTVO FAŠIZMA

Eugen Steinbichl je v »Oesterr. Tagebuch« napisal osmrtnico na fašistično dobo, ki jo podajamo v prevodu:

Brezpogojna kapitulacija Nemčije 8. in 9. maja 1945 ni samo pomenila konca borb na vseh evropskih bojiščih, ampak tudi konec neke dobe. Konec sorazmerno kratke, toda po veličini trpljenja, muk in gorja nenavadno krvoločne, strahotne in divjaške fašistične dobe.

Ko je oktobra 1922 Mussolini vzel vodstvo države v svoje umazane roke, je napravil zgodovinski uvod v ta moderni vek. V nekaj letih je fašizem prodrl do zadnjega kotička javnega življenja Italije in 1926. leta je uvedel izključno oblast stranke. Nesreča se je podala na pot, leglo kuge je bilo ustvarjeno in poživinjenost se je krepko zakoreninila.

Le malo ljudi je doumelo daljnosežnost tega dogodka, toda njihovi opomini so bili bob ob steno. Nihče ni hotel ničesar videti in ne slišati. Narobe: temu divjaštvu so se prilizovali, mu stregli, ga zasipali s posojili, ga razvajali s koncesijami in pitali s povlasticami (privilegiji).

Medtem pa se je kuga začela širiti. Najprej je zajela Avstrijo in njeni »državniki« so šli v Mussolinijevo »lekarno« po »zdravila«, s katerimi so »zdravili« ljudstvo. Bolgarija, Albanija in še nekatere druge države so »uspešno« končale šolo za množično klanje ljudi. Demokracija se je umaknila na zapeček ter počasi zadremala — in nihče se ni zmenil za glasna svarila daljnovidne peščice, ki je slutila grozečo nesrečo.

Tedaj so se tolažili: Italija leži na »robu« Evrope in sveta. Zato ne more igrati pomembnejše vloge in strupene pare, ki jih je izhlapevala, niso mogle zatemniti sonca, pa tudi ne preveč okužiti zraka.

Toda po italijanskem »uvodu« se je leta 1933 pojavilo nemško »glavno delo«. Fašistična doba je nastopila z vso silo in pohod v pogubo se je pričel. Kakšen smisel in kakšno vsebino je imelo to razdobje?

Narod za narodom so izrinili in ga pahnili z njegovega mesta na zgodovinskem odru, nato ga pa oropali njegove svojstvenosti in zadnjih pravic do življenja. Najprej so se skopali nad sam nemški narod. Ta pošteni in marljivi narod so s satanskimi sredstvi, s prevaro in lažjo, z »rasnimi« mamili, z izzivanjem in podkupovanjem spremenili v »gmoto« pokvarjencev, okoriščevalcev, ovaduhov, hinavcev in rabljev. Ko je bilo v letih pred vojno v Berlinu razpisano mesto rablja, se je zanj potegovalo na tisoče ljudi (»Poslanstvo« tega sodobnika je bilo v tem, da bi sekal glave poštenim možem in ženam.) Naval na to izpraznjeno mesto je bil tako velik, da je minister — izgovori spoštljivo! — za pravosodje moral objaviti v časopisih, da je zaenkrat rabljev dovolj.

Res strahoten primer, ki mu ni potrebna nobena razlaga.

Temna noč giljotine je zagrnila narod, in ni se več zdanilo. Cel narod je strgal s sebe obleko nravnosti in jo zamenjal s satansko krvoločnostjo. »Mi moramo biti krvoločni,« je rekel Hitler Rauschningu. »Mi si moramo krvoločnost spet privzgojiti.« Krvoločnost — to je bila vsebina fašistične dobe. Fašizem je stremel za premišljeno poživinjenostjo človeštva, na žalost mu je to v precejšnji meri tudi uspelo.

Naloga, ki si jo je Hitler zadal, se je po njegovih lastnih besedah glasila takole:

»Nikdar ne bom priznal drugim narodom istih pravic kot Nemcem. Naša naloga je, da podjarmimo druge narode.«

»Obstojala bo v družbi plast gospode. Nato pride množica članov stranke, od najvišjega do najnižjega. To bo naš novi srednji sloj. Pod njimi bo velika množica brezimenskih bitij, gmota hlapcev, večno brezpravnih in nedoraslih.«

To je bil smisel fašizma: napraviti iz ljudskih množic brezimensko rajo, sužnje, robote, bitja brez časti in lastne volje.

Bistvo fašizma je Hitler razkril z besedami: »Krvoločnost vzbuja respekt, — krvoločnost in surova sila.«

Krvoločnost je bil pečat, ki ga je fašizem vtisnil svoji dobi. Človečnost je prenehala biti pojem in stvarnost in na njeno mesto so stopile plinske celice, vislice in grobovi brez konca.

Da, krvoločnost je ugajala častitljivi družbi dobičkarjev in podkupljencev. Vsi so prikorakali nališpani in zlikani — ne samo nemški mogotci, Thyssen in Krupp, Röchlingi, Schröderji, tajni svetniki in izdelovalci strupenih plinov, — od povsod so prišli, klečeplazili so in prosili milosti, da bi smeli sedeti pri sramotni mizi in se udeležiti pogrebne gostije. Spoštljivi gospod Chamberlain, predsednik vlade s pravljičnim dežnikom, je priletel z avionom, da bi pomagal razkosati ČSR. Prišel je tudi g. Daladier in pridno pomagal lomiti rebra češkemu zavezniku. Dolga je bila vrsta Judežev, Hachov, Quislingov, Petainov in Lavalov.

Krvoločnost je naraščala, grmade so gorele noč in dan. Pravico, pravičnost, resnico in dostojanstvo, človeškost in nravnost so použili plameni. Nesramnost je dosegla vrhunec. V neskončnih vrstah so šli milijoni izseljencev v prisilna delovna taborišča. Zdravniki so postali množični morilci, bolniški strežniki so se spremenili v varilce strupov, pestunje pa v morilke otrok.

Poživinjenost je obsedla vrhovno komando, utelešeni hudič je udrihal po hrbtih narodov, obenem pa jih je zasmehoval, hrulil, poniževal in teptal.

»Naša dolžnost je narodom vzeti njihovo bit,« je rekel Hitler Rauschningu. »Kaj se to pravi, boste vprašali. Ali morda mislim odstraniti cele rodove? Seveda, približno tako se bo zgodilo. Priroda je kruta in zato smemo biti tudi mi takšni.«

Vzeti narodu njegovo bit, odstraniti cele narode, uničiti jih, biti krvoločen — to je program fašizma.

12 let fašistične oblasti je bilo v znamenju oblasti zločincev. Zveri so se polastile sveta. Bodalo in strup, sekira in kri, krematoriji, koncentracijska taborišča in plinske celice so urezani v grb te dobe.

Svet, ki se je pogrezal, je postavil spomenik zavratnemu umoru. Razpadajoči družbeni red je zgradil sebi spomenik iz blata in enoličnosti duhovne praznote. Ta red je kaznoval svojo lastno ničevost, ko je satanu prepustil vajeti in zvodnikom krepost. Potapljajoči svet se je maščeval nad življenjem, tako da je združil vse spake in jim dal vso moč in oblast.

Ali ni bilo, kot bi opešale vse roke, oledenela vsa srca, zamrli vsi čuti in usahnili vsi viri življenja? Fašistične pošasti so na sleherna vrata naslikale mrtvaško glavo, toda življenje se je v vsej svoji veličini pognalo kvišku in zavpilo: **Cilo sem, spet bom in bom!**

Fašistična gospoda se je gostila pri mizi fašističnega satana in zabarantala narod in domovino. Toda pregnanci, delavci, kmetje, delovna inteligenca, vse zdrave ljudske sile so se strnile v mogočno fronto in se borile za svobodo. Njim na čelu je bila rdeča armada socializma in z njo narodnoosvobodilne vojske. Človek je moral premagati zver, dan pregnati nočno temo, nravnost udušiti krvoločnost.

Na znameniti dan 8. in 9. maja so pokopali fašistično dobo. Toda svet se še vedno ne neha zvijati v bolečinah, ki jih je povzročila doba groze. Še vedno je velika beda. Ljudje se le počasi prebujajo iz omotice. Zločini še niso maščevani in podivjanost le počasi izginja. Združimo vse naše sile, da osušimo močvirja!

Poraja se nov svet — pohitimo, da ne bomo prepozni!

Delegacija slovenske koroške mladine na kongresu FÖJ-a

Prvemu kongresu »Svobodne avstrijske mladine«, ki je bil 22. in 23. junija na Dunaju, je prisostvovala tudi delegacija mladine Slovenske Koroške, ki je pri tej priložnosti spoznala novi duh napredne antifašistične mladine v Avstriji in njeno borbo za lepšo bodočnost domovine.

Kongres je bil manifestacija za resnično demokracijo, za priznanje najosnovnejših pravic mladine in širokih ljudskih množic.

Na kongresu je vladalo tovariško in prijateljsko razpoloženje, ki je pokazalo, da je tudi napredna avstrijska mladina prežeta z idejami novega časa.

Vsa napredna mladina pričakuje uspešen razvoj te mladinske organizacije v Avstriji. Če bo ostala tudi naprej enotna in napredna, če bo vztrajala v svoji borbi proti reakciji in ostankom fašizma za resnično demokracijo, bo lahko doprinesla velik delež k samostojnosti svoje države in k utrditvi prijateljstva z vsemi svobodoljubnimi narodi.

Zastopniki demokratične mladine več držav so se udeležili tega kongresa in prisrčen je bil sprejem vsake posamezne delegacije. Avstrijska mladina je navdušeno sprejemala pozdrave, ki so jih ji prinašale delegacije mladine raznih držav. Nadvse prisrčen je bil sprejem delegacije Sovjetske zveze in Jugoslavije. Po končanem govoru so mladinci dvignili govornika sovjetske delegacije na ramena ter ga med burnim ploskanjem in vzklikanjem ponesli skozi dvorano.

Prvi kongres »Svobodne avstrijske mladine« nam bo utrdil zaupanje do te antifašistične organizacije in ustvaril boljše pogoje za tesnejše sodelovanje v bodočnosti.

Zastavica, ki jo je podarila slovenska mladina »Svobodni avstrijski mladini« dne 25. marca na mladinski konferenci v Celovcu, je bila, obenem z drugimi tradicionalnimi zastavami, slavnostno predana zveznemu vodstvu »FOeJ-a«. Lahko smatramo to kot znamenje resničnega tovarištva in pripravljenosti »Svobodne avstrijske mladine« za iskreno sodelovanje. Mi cenimo to prijateljstvo, ker se zavedamo, da bomo samo v slogi vseh naprednih antifašističnih sil dospeli do ciljev, za katere je naša koroška domovina toliko pretrpela in žrtvovala zanje toliko najboljših sinov. T. S.

Spet atomska bomba

Pred kratkim so Amerikanci predložili komisiji za nadzorstvo nad atomsko energijo tako imenovani Baruchov načrt, ki se tako imenuje po predsedniku ameriške delegacije v tej komisiji. Ta načrt predvideva posebno ustanovo z izrednimi pooblastili, ki bi nadzirala vsak napredek atomskega raziskovanja, vse tozadevne tovarne kakor tudi naravna ležišča surovin, iz katerih se lahko pridobiva atomska energija. Ta ustanova naj bi razpolagala z nekaj atomskimi bombami, da bi lahko izsilila spoštovanje svojih sklepov, če bi se katera država temu uprla. Baruchov načrt tudi predvideva, da velesile v tem primeru ne bi imele pravice tako imenovanega »veta«, ampak da bi zadoščalo, da večina glasov članov napravi sklep, ki potem obvelja, čeprav se ena ali druga velesila s takim sklepom ne bi strinjala.

Proti temu predlogu je sovjetski predstavnik Gromyko predložil komisiji za nadzorstvo nad atomsko energijo lasten načrt, ki zahteva uničenje vsega atomskega orožja, prepoveduje vsako nadaljnje izdelovanje atomskih bomb in proglaša atomsko vojno kot zaničevanja vredno. Skleniti bi se morala mednarodna pogodba, ki bi jo podpisale vse države, člani in tudi nečlani združenih narodov. S to pogodbo bi se morali vsi obvezati, da v nobenem primeru in za nobeno ceno ne bodo uporabljali atomskega orožja. Za nadzorstvo bi se ustanovila mednarodna atomska policija, ki bi skrbela tudi za to, da bi se kaznovali tisti, ki se pogodbe ne bi držali. Končno predlaga sovjetski načrt, naj bi se ustanovil pri Združenih narodih odbor, ki naj bi pospeševal izmenjavo znanstvenih odkritij za uporabo atomske energije v mirovne namene.

Medtem ko ameriški načrt predvideva samo nadzorstvo nad atomskim orožjem in celo zahteva atomskih bomb za tisto ustanovo, ki bi ji bilo nadzorstvo poverjeno, predlaga sovjetski načrt takojšnje uničenje vsega atomskega orožja.

Na seji atomske komisije, ki je pred kratkim obravnavala te načrte, je Gromyko poudaril, da stoji človeštvo pred izbiro, ali bo uporabljalo atomsko energijo za množično ubijanje ali pa za ustvarjalno delo. Moral je ugotoviti, da so raziskovanja v smeri, da se atomska energija uporabi za ubijanje, znatno bolj napredovala kakor pa odkritja, kako bi se atomska energija lahko uporabljala v koristne namene.

Joliot-Curie, vodja francoskih znanstvenikov, ki raziskujejo skrivnosti atomske energije, je predlagal, naj bi znanstveniki tako dolgo prenehali z vsakim raziskovanjem, dokler ne bodo imeli garancije, da se bo atomska energija uporabljala zares za ustvarjalne in ne za rušilne namene. Vendar vse kaže, da pri svojih znanstvenih tovariših ni naletel na primeren odziv.

Medtem pa poročajo, da je ameriški kongres odobril vojni proračun za to leto v znesku 700 milijonov dolarjev. Polovica te vsote je namenjena za proizvodnjo atomskega orožja.

Prav tako poročajo, da so v začetku tega tedna v Tihem oceanu pri otokih Bikini-Atoli začeli z ogromnim poskusom z atomskimi bombami. Opazujejo učinke eksplozij na ladje, ki so razporejene po posebnem načrtu. Na teh ladjah je po kletkah cela vrsta živali, na katerih hočejo proučevati učinke sproščene atomske energije. Pri poskusu sodelujejo znanstveniki, vojaški opazovalci in novinarji. — Po vsem tem bi človek lahko prišel do prepričanja, da se zaenkrat ljudje neprimerno bolj zanimajo za smrtonosne učinke atomske energije kakor pa za njenje ustvarjalne sposobnosti.

Kako bo z letino

Minister za poljedelstvo Kraus je v svojem govoru pred voditelji Avstrijske gospodarske zveze za mleko in maščobe v Grazu podal tudi nekaj podatkov o izgledih za letošnjo žetev.

Po njegovi sodbi so izgledi slabi. Zaradi letošnje pomladanske suše bo letina pri žitu srednja. Ponekod bo donos dosegel samo 50 do 60 odstotkov povprečne letine. Predvsem so zaradi suše spomladi trpeli posevki v žitnih predelih severovzhodno od Dunaja (Marchfeld), ki so dejansko njegova žitnica. Tla so tam pretežno peščena.

Boljši so izgledi za krompir, največ zaradi tega, ker so ga letos posadili za 15 do 20 odstotkov več kot druga leta.

Zelo razveseljivo sliko nudijo vinogradi, kjer grozdje kaže tako dobro kot že desetletja ne. Spomladanska suša, ki je napravila mnogo škode žitu in krmi, je pospešila rast po vinogradih za tri tedne. Trta je bila dozdaj popolnoma obvarovana vseh vrst škodljivcev. Če se bo današnje stanje vinogradov razvijalo še naprej tako ugodno, potem bomo imeli letos rekordno trgatev.

Manj ugodna so poročila o stanju živinoreje. Pridelek krme je letos mnogo slabši zaradi spomladanske suše. Zato morajo živinorejci že danes prodajati živino.

V vseh predelih Avstrije je letošnja košnja dala le četrtino navadnega donosa.

BELJAK ZA ODSTRANITEV FAŠISTIČNIH TUJCEV

Iz Beljaka poročajo, da se je pogreb štiriletne deklice, ki je postala žrtev nekega tujca, spremenil v veliko demonstracijo, ki je zahtevala odstranitev fašističnih tujcev. Pod vodstvom beljaškega župana se je pri britanski vojaški vladi zglasilo odposlanstvo, ki je zatevalo v imenu prebivalstva, naj se odstranijo fašistični emigranti.

IZ PEKLA v življenje

Ob priliki snovanja Zveze političnih internirancev in obsojencev Slovenske Koroške

Počasi se nam celijo rane, ki nam jih je prizadejal kruti fašizem v krajih groze in smrti, po koncentracijskih taboriščih. Z neomajnostjo, z voljo do življenja, do boljšega življenja v novi svobodni bodočnosti smo pretrpeli ta pekel in nismo klonili pred nasiljem. S seboj v domovino smo prinesli odprta srca, ki so kipela od ljubezni. Naša srca so bila polna svetih idealov človečanskih pravic. Kot skrito kal smo čuvali te pravice, zalivali jo s krvjo in solzami in se veselili ob njeni rasti, ko smo se v tajnih skupinah zbirali pod biči in vislicami in pred krematoriji SS-ovskih rabljev. V razdejani domovini smo našli izropane domove in razseljene družine. Pogrešali smo domačo vaško skupnost, toplo slovensko domačnost, ljubezen, pesem in šalo. Iskali smo pravico, našo sveto pravico, ki bi nam dajala moč, ko smo si zopet gradili svoj slovenski dom.

Stopili smo pred vrata visokih gospodov, v rokah smo držali dachauske »certificate«, ti naj nam bi izposlovali pravico — a zaman. Pa so prišli drugi, predstavniki nemške heimatbundovske in hitlerjevske kulture, in so jo dobili.

In šli smo po naših vaseh, na domove naših trpinov in borcev. Razlili smo tam naše srce, vse, kar je bilo dragega in svetega v njem: ljubezen, voljo, vest pravice in svobode. Po vaseh je zorela hrepeneča pesem o svobodi, vesela in vriskajoča v pričakovanju svetle zarje in mi, nekdaj živi pokopani, smo zopet vstali v življenje.

Na občnem zboru internirancev in obsojencev v Celovcu smo se sešli vsi, si segli v roke in se prisrčno pozdravili z zastopniki avstrijskih sotrpinov. Napravili smo obračun našega dela in načrt za bodočnost. Ta načrt smo si skovali v naših srcih, ko se nam je trpljenje najglobje vrezalo v dušo: to je bilo takrat, ko se je vil dim iz krematorijev, kjer so sežigali naše brate.

Naše rane se ne bodo zacelile prej, dokler ne bo zmagala pravica. V tej borbi gremo ramo ob rami z našimi avstrijskimi sotrpini: vsi, ki smo na lastni koži občutili nasilje, vsi, ki smo po taboriščih sanjali in snovali misli o svobodi, o svobodi za vsak narod in vsakega posameznika. Z nami so vsi tisti, ki so še danes gospodarski ali politični sužnji nasilnega fašističnega duha in to pod kakršnimi koli imeni in krinkami. S ponosom v srcu se zavedamo, da je naša pot — pot nove bodočnosti, pot, ki vodi do spoštovanja človeškega dostojanstva. Kajti vsak človek se je rodil kot svoboden, vreden človeškega dostojanstva in vseh človeških pravic. In prav isto velja tudi za nas koroške Slovence. Svet nam je naš program. Padle žrtve so nam zapustile oporoko, ki nas veže do smrti, do izpolnitve. Že se uresničuje naš program. Kako živi po naših vaseh, na naših prireditvah in v domači hiši.

Pred vrati varnostnega direktorja v Celovcu še čaka naše društvo internirancev in obsojencev na odobritev. Tisoči »certifikatov« iz Dachaua, iz Mauthausena, Buchenwalda in Auschwitza kličejo po pravici. Če bi mogli na mesto teh nemih potrdil postaviti pred ta vrata samo za en hip del pekla, ki smo ga preživeli! Če bi segel do tja en sam krik umirajočih, če bi se razlila tam kri do kosti razbitih in pretepenih in se razširjal smrad tistih, ki so trohneli ob živem telesu, ter ogabno sladki vonj po krematoriju! Tedaj bi se zgrozili gospodje, ki sede v zatohli pisarnici in brskajo po svojih aktih. Morda tedaj ne bi dopustili, da bi pravica čakala kakor pes pred vrati.

»Najsilnejši je mrtvih krik!« Mi ga nosimo po naši domovini. Vrnili smo se iz krajev smrti, da ne bi zaman umrli ubiti tovariši. Vrnili smo se, da zanetimo ogenj ljubezni med nami in med narodi. Skupno z borci bomo zorali ledino, kjer naš narod ne bo umiral, temveč živel. Živel življenje svobodnih ljudi v sončni domovini!

Janko Urank.

Pogled na Dravo in Rož

Komu pravico — komu kazen

Na eni zadnjih sej ministrskega sveta je podal avstrijski kancler inž. dr. Figl pregled in obračun o dosedanjem čiščenju nacistov iz vrst avstrijskega uradništva. 83.207 nacističnih uradnikov je bilo po kanclerjevih podatkih odpuščenih iz službe. Žal nekateri predstavniki menijo, da je s tem opravljeno z nacistično miselnostjo in s težkimi posledicami njenega vpliva na notranji razvoj avstrijskega naroda.

Poznano je danes že vsemu svetu, tu mislim predvsem na tiste, katerim je res pri srcu usoda in razvoj malih narodov, da so nacistični nasilniki za časa svojega gospostva obsodili slovenski narod na Koroškem na smrt, ga zato izseljevali, pobijali in polnili z njim koncetracijska taborišča. Če ni nacistom uspelo izvesti do konca svojega peklenskega načrta, je zasluga zavezniškega orožja.

Izseljeni koroški Slovenci so postavili lesene križe na grobove svojih dragih, ki so pomrli kot izgnanci v tujini. Svoje domove so našli prazne in izropane. Mnogi se sploh niso mogli vseliti in so se morali zadovoljiti z začasnim bivališčem v sosedovem skednju. Naš narod je potrpežljiv in po naravi dober. Veroval je v zmago pravice, zaupal je lepim besedam, s katerimi so mu obljubljali popravo škode in krivic, ki so jih povzročili nacisti. Naši do smrti izmučeni izseljenci so potrpežljivo čakali, a doživeli so stvari, katerih ne smemo pozabiti. Zamolčati in pozabiti jih ne smemo, ker jasno obtožujejo današnje nedemokratično postopanje z našim ljudstvom, kateremu odrekajo osnovne človečanske pravice samo zato, ker je antifašistično in slovensko.

Prijatelj iz Kotmare vasi mi je pisal pred nedavnim:

»... trgovec Jožef Čimžar iz naše vasi je bil leta 1942 izseljen in je izgubil vse svoje premoženje. Njegovo trgovino je prevzel ilegalni nacist Alois Erlacher iz Kotmare vasi.

Lansko leto v juliju se je vrnil Čimžar s svojo ženo in s štirimi otroki po triletnem izgnanstvu na svoj dom. Prijavil je škodo, ki je znašala po uradni cenitvi 29.820 RM, in zaprosil za povrnitev obrti. Danes, po enem letu, je Čimžar z ženo in s štirimi nedoraslimi otroki še vedno brez dovoljenja za izvrševanje svoje obrti in brez kruha.

Temu se ne moremo čuditi. Čimžarjevo zadevo je reševal na občini ilegalni nacist in župan Erlacher. Njemu se je pridružil s svojimi podatki še orožnik Trampitsch, o katerem vemo, da je opljuval grob sestreljenega ameriškega letalca. Čimžarjevo prošnjo so potem reševali v Celovcu. V roke jo je dobil takratni okrajni glavar dr. Wolte, ki je bil »samo« navaden član NSDAP-ja. Usodo našega izseljenca pa je končno zapečatil vladni svetnik g. Čefarin, referent za narodne manjšine, s sledečimi vrsticami:

Po pregledu dejanskega stanja manjšinski referat ne more podpreti prošnje g. Jos. Čimžarja iz Kotmare vasi.

Da boš bolje razumel, Ti povem še to, kar govori pri nas vse ljudstvo, namreč da je bil g. vladni svetnik nekoč urednik podružnice glasila nacistične stranke za Koroško v Beljaku.

Še teže smo občutili krivico, ki se godi našemu Čimžarju, ko se je vrnil v aprilu tega leta v Kotmaro vas v svojo trgovino ilegalni nacist, trgovec Mack. Z malo vsoto denarja, katero je založil oblastem, si je izposloval prostost in neovirano poslovanje.«

Ta in številni drugi primeri morajo vsakega poštenega demokrata, bodisi slovenske ali avstrijske narodnosti, privesti do prepričanja, da bo potrebna še velika pazljivost in vztrajno delo, če bomo hoteli enkrat za vselej rešiti nacistično vprašanje. Le z doslednim iztrebljenjem vseh ostankov Rainerjevega in Kaibitschevega duha bo omogočen našemu ljudstvu miren in neoviran razvoj.

W. E.

Pozdrav „Slovenskemu vestniku"

Iz Globasnice smo prejeli tale dopis:

»Pozdravljen, zaželeni in dragi tovariš »Slovenski vestnik«. Vsi smo te že težko pričakovali. Kako smo se vzradostili, ko je prispela vest, da si že na poti z daljnega Dunaja. Še večje pa je bilo veselje, ko si potrkal na naša vrata in vstopil. Pozdravili smo se in si podali roke, kakor je navada pri nas koroških Slovencih. Ob tvoji strani bomo laže stopali po strmi trnjevi poti, ki pelje do pravice in lepšega življenja.

Dajal nam boš pogum in spodbude, da bodo koraki lažji. Ti nam boš svetilnik v temnih urah, pomočnik in tolažnik zatiranih in preganjanih. Bodi učitelj tudi nam ženam in materam, ki ne vemo včasih ne kod ne kam, ne vemo, kako bi prevzgojile našo mladino, naše otroke, ki jih je nacizem tako kruto pokvaril.

Prinašaj nam tudi razvedrila. Postal si nam dragi tovariš, naš rojak, ostani nam zvest, ne zapusti nas, stoj z nami trdno, trdno kot skala. Kakor se zaletavajo temne sile v nas, tako se bodo zaletavale tudi v tebe. Ne ustraši se — v slogi je moč! Gotovo ti je znana tudi tista pesem: Vse je vihar razdejal, narod je trden stal!«

Matilda Košutnik.

PO NAŠI ZEMLJI

DVOR NAD VRBO

Na binkoštni torek je umrl prenagle smrti Janez Weiss, p. d. Ribič iz Dvora nad Vrbo.

Kdo ni poznal očeta Ribiča, slovenske korenine, vnetega borca za pravice našega naroda! Vedno veselega srca je dajal pogum in veselje do dela sosedom in predvsem mladini. Povsod Te bomo pogrešali, ne samo Tvoj ožji domači kraj, pokojni tovariš, če se bomo srečavali po naših shodih in prireditvah. Tvojega duha pa bodo nosili v srcu vsi, ki so Te poznali, predvsem pa ga bo čuval Tvoj domači kraj, žene in možje, dekleta in fantje iz Dvora, pogumni duh Ribičevega očeta. Še na dan pred Svojo smrtjo si bil na naši prireditvi v Logavesi, kakor da bi usoda hotela, da se posloviš od svojih prijateljev, od našega domačega slovenskega veselja, od dela za narod, ki ga je izpolnjevalo vse Tvoje življenje. In umrl si pri svojem trdem delu na zemlji, ki si jo kot zvesti sin prejel od prednikov in vse svoje življenje branil pred tujcem in krivico. Ta zemlja Te je sprejela in spremljali smo Te, ogromna množica prijateljev in soborcev. Lepša bodočnost bo sijala nad Tvojim grobom naši zemlji in veliko bo število onih, ki jo bodo zvesto ljubili, tako kot si jo učil ljubiti in ljubil Ti. Prijatelji Tvoji iz vseh koncev, z Žile, Roža in Podjune Ti želimo, da bi počival v zaželenem miru v prosti domači zemlji.

ŠKOCIJAN V PODJUNI

Dragi urednik!

Tudi mi bi se radi oglasili z nekaj vrsticami in vam povedali, kako smo se razveselili prihoda tako zaželenega lista. Mislim, da govorim vsem Škocjanarjem iz srca, če se vam zahvalim za vaš trud in požrtvovalnost, s katerim ste končno ustregli našim željam po listu. Z navdušenjem sta bili sprejeti prvi dve številki lista in željno pričakujemo naslednjih.

Radi bi vsem bralcem vsaj nekaj malega povedali o našem življenju tu ob Klopinjskem jezeru. Dolga in težka leta, polna trpljenja leže za nami od tedaj, ko smo zadnjič brali o nas v »Koroškem Slovencu«. Tudi medtem se je marsikaj slišalo o nas. Toda tedaj nismo mogli nikomur potožiti svojega gorja. Že leta 1938, ko je v avgustu kot prva žrtev nacističnega nasilja umrl borec, župnik Poljanec, se je pokazala prva vrzel v naših vrstah. Njemu so sledili drugi, redčile so se vrste, padali so naši najboljši sinovi in hčere v taboriščih, v Grazu na krvavem odru, v ječah. Samo v naši fari beležimo 13 smrtnih žrtev fašističnega nasilja. Padali so seveda poleg tega tudi na frontah, kamor jih je pognal pohlep nenasitnega tujega gospodarja.

Sedaj, ko se zopet oživlja naše prosvetno delo, nam najbolj manjkajo naši stari prosvetarji. Z žalostjo se spominjamo našega Dobrovnikovega Janeza Mohorja, ki je leta 1944 umrl v Dachauu, na Komarcovo Liziko Ročičjak, ki je leta 1945 padla pod roko rablja v Grazu, na Franceja Pivka in še na vse tiste, ki jih ni več.

Vendar se hočemo mladinci Škocjana in okolice Klopinjskega jezera, na katerega smo tako ponosni, izkazati vredne teh naših borcev. Zato spet čvrsto korakamo z vsemi Slovenci naše lepe Koroške, s kulturnim delom hočemo rasti, se vzgajati v narodni zavesti in se boriti za pravice vseh zatiranih.

Milena.

GRABALJA VAS

Pod sv. Junijem in sv. Danijelom smo 23. junija pri p. d. Podorinu v Grabalji vasi praznovali ženitovanje Hanzeja Laha in Frančiške roj. Kranjc. Našemu Makovemu Hanzeju želimo na lepem Podorinovem domu obilo sreče in blagoslova ob njegovi mladi življenjski družici.

LOGA VES

Na binkoštni ponedeljek 10. junija je bila v Logi vesi prva kulturna prireditev, odkar smo se otresli nemško-fašističnega nasilja. Predsednik Prosvetne zveze za Slovensko Koroško

tov. dr. Tischler je v svojem govoru poudaril važnost prosvetnega dela in pozval vse navzoče k tesnemu sodelovanju. Njegove besede: »— naj pride nad nas kar hoče, mi bomo vztrajali v boju za naše narodne in kulturne pravice!« so žele med prisotnimi navdušeno odobravanje.

Spored prireditve je bil skrbno izbran in dobro pripravljen.

Nad vse lepo je uprizorila logoveška mladina Klopčičevo dramo »Mati«, ki nazorno prikazuje trpljenje slovenskega naroda med narodnoosvobodilno borbo.

Dosti smeha so med gledalci povzročili vrli Šentilčani z veseloigro »Dobrodošli«.

Na prireditvi so z velikim uspehom nastopili združeni pevski zbori iz Št. Ilja in Loge vesi pod vodstvom tov. Karla Kempla. Peli so narodne in sodobne slovenske pesmi.

V odmoru in med posameznimi dejanji so za dobro razpoloženje skrbeli godci iz Otoža in Vesce.

Prireditev, katere se je udeležilo nad 350 ljudi, je uspela nad vse pričakovanje ter v popolno zadovoljstvo gledalcev kakor tudi prirediteljev.

Kakl Maks.

ZAHVALA

V naši žalosti in bolečini se zahvaljujemo vsem sorodnikom, prijateljem in znancem za iskrena sožalja, ki so nam jih izrekli pismeno ali ustmeno ob izgubi našega edinca Stojkota.

Zlasti se zahvaljujemo za iskreno sožalje Pokrajinskemu odboru OF za Slovensko Koroško, zastopnikom Slovenske mladine okraja Beljak in vsem dragim prijateljem in tovarišem, ki so osiveli z nami vred v borbi za naše pravice in za obstoj teptanega slovenskega ljudstva v izseljeništvu ali v zaporih.

Klanje, ki so ga uprizorili Hitler in njegovi naduteži, je terjalo mnogo žrtev. Tudi naš sin je bil med tistimi, ki so se borili za pravico in za mir; tudi on je postal žrtev svetovne morije. Zmagali so zavezniki, naj zmaga končno še pravica, za katero so padli naši najboljši.

S to tolažbo in s tem upanjem gledamo v bodočnost; le tako bomo nadaljevali to, za kar so oni žrtvovali svoje življenje. Smrt našega nepozabnega Stojkota in smrt vseh, ki so umirali z isto mislijo kot on, naj bo nam vsem še večja spodbuda v naši pravični borbi.

Dješčice—Št. Ilj, dne 20. junija 1946.

Vinko, Pavla in Marija Gröblacher,
oče, mama in stara mati.

KRIŽEM KRAŽEM PO SVETU

Dr. Franc Zwitter:

Če pišem tukaj iz doživetja zadnjih let, potem nočem govoriti o zgolj vojaških doživetjih na položajih in v borbi, — to so grdi spomini iz strašnih dni, ki jih človek le nerad obuja, — govoriti hočem le o tujem in sorodnem svetu, ki sem ga gledal in spoznal, in sicer kot vojak. Pravim kot vojak, ker v tem leži nekaj bistvenega: vojak je drugačen človek; gleda, doživlja, opazuje in sprejema drugače, drugače pa se mu daje in razodeva tudi svet. Moje kramljanje noče biti nobena temeljita razprava, so samo utrinki iz vojaškega življenja na različnih krajih sveta.

Med vojno so ljudje domnevali, da bo vojna vplivala na evropske narode v določeni meri, ki jih bo združila in pripeljala bliže drugega k drugemu. Danes že lahko vidimo, kako se spet gledajo z nezaupanjem, namesto da bi se sporazumeli, ko so se spoznali v najtežjih razmerah. Saj je tako, da človeka, njegov značaj in njegovo voljo najbolje spoznaš v težki preizkušnji, ko se mora odločiti in se na ta način razodene v svojih najglobljih globinah. Zato se moram vedno čuditi, če poslušam na železnici in kje drugje vračajoče se vojake, kako pripovedujejo o različnih krajih in deželah. Vselej se mi zdi, da posamezniki ne pripovedujejo lastnih doživetij, ampak kar so slišali in slišijo od naročene propagande. Da, večkrat imam vtis, da še vedno govori Hitlerjev propagandni minister in ne morem verjeti, da je pripovedovalec res bil v deželi, o kateri govori. In nehote se človek vpraša, ali ta strašni čas ni prav nič spametoval ljudi, ali jim je nacizem res vzel vsako lastno mišljenje?

Pa vendar spet razumem vojaka; saj jih je uniforma izenačila tako v obleki in zunanjosti, kakor v mišljenju in notranjosti! Vem, da sem gledal potem, ko sem oblekel leta 1940 sivo suknjo na Dunaju, stvari in ljudi čisto drugače. Nepoznani tujci so mi postali znani in sorodni in sem jih pozdravljal, ker so bili v uniformi kot jaz sam. In narobe so se mi odtujili stari znanci. Z vojaško suknjo je nastala razdalja: v krogu najboljših prijateljev sem v uniformi postal tuj element, ki je motil. Kako naj se potem znajde vojak v tujem, sovražnem svetu! Kako naj najde ono zlato zrno, ono najglobljo, kar skriva vsak človek in vsak narod v sebi, ko je že svojim najbližjim tuj samo zaradi tega, ker nosi uniformo! Potrebno je torej, da znamo dobro presoditi, kadar slišimo različna pripovedovanja. Vojak je gledal svet skozi očala svoje uniforme in svet se je razodel njemu tudi le tako, kakor se razodeneš človeku, ki mu ne zaupaš...

V prvih mesecih leta 1941 je marsikdo, ki se danes močno širokousti, kdaj da je že prerokoval konec strašnemu času, še slovesno prisegel na zmago nacistične vojske. Spominjam se, kako smo sedeli tedaj tovariši akademiki in starejši prijatelji iz Celovca v dunajski kavarni. Jaz sem se ravno poslavljal, da sledim tisočim in tisočim vojakom, ki so morali že pred mano v daljni svet. Kam pojdem, tisti večer še nisem vedel. Vedel pa sem, da se odpeljem za dolgo časa in da bo čas pred menoj težak. Koroški Slovenci smo vajeni težav in koroškega študenta življenje nikdar ni bilo brez borbe. Kljub temu sem se tedaj poslavljal zelo težko, ker sem moral na pot sam in ker sem vedel že tedaj tudi vso poznejšo trnjevo pot svojega ljudstva. Zato sem želel na ta svoj poslovilni večer izmenjave misli glede načrta za ta strašni čas, hotel sem smernic za sebe in za vse druge vojake za to težko pot... Smejali so se mi! Danes vidim, da sem imel prav in prosim slehernega, ki je na vodilnem mestu naroda: daj narodu vedno navodila za nepredvideni težki čas, daj mladini vedno smernice s seboj na težko popotovanje v tuji svet, na popotovanje v negotovi čas od jutri!

Tako sem torej moral iti sam, brez navodil, — vlak me je odpeljal v megleno zimsko noč. Po nekaj dneh naporne vožnje sem gledal pomladansko naravo ob krasni atlantski obali na francosko-španski meji. V Hendaye-u, kjer sta se sestala mogočni nemški »Führer« od včeraj in negotovi španski »Caudillo« od danes, sem se seznanil z meni nepoznanim baskovskim ljudstvom. To je ono skromno, verno ljudstvo, ki je stalo v bratomorni španski vojni vedno na strani borcev za pravdo i svobodo in ki je tudi v tej vojni pokazalo svojo trdnost in značajnost. Skromna zemlja je napravila baskovskega kmeta trdnega, razburkano morje pa je oblikovalo iz ribiča borbenega človeka. Nekateri so pisali domov »iz Francije«, ali Francija je daleč oddaljena od te baskovske zemlje. Morda je Francija v razkošnih vilah in palačah v svetovnih morskih kopališčih, morda tudi na modernih cestah, ki nikakor ne spadajo v trnasto gričevje tamošnje zemlje, — a v v zakotnih vaseh, v predmestnih bajtah je popolnoma drug svet! Tam ti živi preprosto kmečko ljudstvo, ki nadvse enostavno obdeluje skromno zemljo, ki se lahko do zamaknjenja navduši pri svojih pobožnostih v cerkvi, ki pa je ravno tako do blaznosti navdušeno pri surovih španskih bikoborbah. Do jedra spoznati tega ljudstva ni mogoče. Kdor ga hoče popolnoma doumeti, mora razbrati staro baskovsko pisavo, ki je znanstvenikom še vedno velika uganka. Uganka ostane tako tudi tamošnje ljudstvo, prav posebno tistemu, ki misli, da je tam Francija. Francija je resnična, kakor smo se učili v šoli, samo v Parizu. To so one razkošne palače in veličastni spomeniki, to so one široke asfaltirane ceste in udobne električne železnice, to je končno ono lahkoživo in vendar tvegajoče ljudstvo, ki je imelo »sončnega kralja« Ludovika XIV., pa tudi kralja Ludovika XVI. in ki je v najnovejši zgodovini odlikovalo Petaina z najvišjim činom maršala in je istega Petaina obsodilo na smrt.

(Nadaljevanje)

Slovenska prosvetna zveza naznanja

za to soboto in nedeljo sledeče prosvetne prireditve:

v soboto 29. junija:

v Hodišah, v Društvenem domu »Miklova Zala«, prireditev za otroke, začetek ob 3 popoldne; v Rinkolah, v Rižnarjevem kozolcu igra »Stari grehi«, govor, petje, deklamacije, začetek ob 3 popoldne;

v nedeljo 30. junija:

v Hodišah, v Društvenem domu »Miklova Zala«. Sodeluje tudi pevski zbor.. Začetek ob 3 pop.; v Št. Jakobu v Rožu, v Društvenem domu miting z igro »Izgubljeni raj«. Začetek ob 3 pop.; v Škofičah ustanovni občni zbor Slovenskega prsv. društva.

Vsi prijatelji naše prosvete iskreno vabljeni!

KOROŠKA V BORBI

Koroški partizan Tavčmanov Franci - Lenart

V Lobniku, pol ure iz Železne Kaple, stoji hiša, kjer je živela ena najbolj zavednih slovenskih družin na Koroškem. Mati Tavčmanova je imela tri sinove: Jurija, Francija in Jakija. Jurij je postal na posestvu gospodar, Franci in Jaki pa sta ostala prav tako doma, ker sta ljubila zemljo, še bolj pa svojo mater.

Kakor mnogo koroških slovenskih družin, so fašistični nasilniki močno prizadeli tudi Tavčmanovo družino. Klic trpečega slovenskega naroda je našel odmev najprej pri Tavčmanovem Juriju. Bil je v vsem okraju eden izmed prvih, ki se je organiziral v Osvobodilni fronti. Že avgusta 1942 so bili pri njem sestanki prvih slovenskih partizanov. Fašistični roparji, ki so nato hišo posebno pazili, so zaradi izdaje nekega domačega izdajalca kmalu odkrili prvo v Osvobodilni fronti organizirano skupino. Novembra 1942 so gestapovci zaprli Jurija, njegovo ženo Katrco in sestri Nano in Tino. Jurij je bil aprila 1943 obsojen na smrt in 29. aprila na Dunaju obglavljen. Žena in obe sestri pa so bile obsojene na dolga leta. Rešila jih je šele kapitulacija Nemčije.

Franci je bil nasilno mobiliziran v nemško vojsko. Kmalu pa se je odzval klicu koroških gora. Že v oktobru leta 1942 je utekel nemškim fašističnim oficirjem ter se v domačem kraju pridružil partizanom. Ker se je izkazal kot zelo predan, discipliniran in iznajdljiv tovariš, je kmalu napredoval. Že nekaj dni po prihodu je postal desetar, pozneje pa komandir partizanske čete. Kakor so pripovedovali tovariši, je bil Lenart — to je bilo njegovo partizansko ime — tisti, ki je nekje na Gorenjskem s tremi tovariši zavzel orožniško postajo, razorožil 15 fašističnih žandarjev ter zaplenil toliko orožja in municije, da so z njim lahko oborožili celo partizansko četo.

Pri nekem spopadu z nemško policijo januarja 1943 je bil Lenart ranjen in je zgubil desno oko.

Tovariši so Lenarta imeli zelo radi. Občudovali so njegovo hrabrost, tovarištvo ter drznost in neustrašenost v borbi.

Ko je bil marca 1943 formiran prvi koroški partizanski bataljon, je postal Pasterk Franc-Lenart komandant tega bataljona. Kmalu po svojem imenovanju za komandanta bataljona je vodil drzno akcijo v Mežici. Bataljon je zasedel vas, priredil miting v dvorani, kjer so ravno predvajali film, potolkel šest gestapovcev ter zaplenil mnogo vojaškega materiala. Lenart je bil pri tem podjetju težko ranjen ter je tri dni pozneje na posledicah umrl.

Čeprav je umrl Lenart, je spomin na junaškega komandanta prvega koroškega bataljona med Slovenci živel naprej. Kadar smo partizani na Koroškem preživljali najtežje čase in kadar so poživinjeni nemški fašisti najbolj divjali, smo si vzeli za zgled predanosti in borbenosti tovariša Lenarta. Nekoč, ko ga je neki tovariš vprašal, kaj misli, ali bodo preživeli partizansko borbo, mu je Lenart odgovoril: »Ni važno, če preživimo. Važno je, da zmagamo!« In res. Tovariš Lenart je padel, pred njim in za njim je padlo še veliko tovarišev partizanov, slovenski narod pa je zmagal.

Pasterka Franca niso poznali samo v bližnji okolici. Znan je bil daleč naokoli. Tudi v Velikovcu in Celovcu, kamor je dostikrat potoval k oblastem, da je zastopal slovenskega kmeta in delavca iz svojih domačih krajev. Priljubljen je bil tudi kot dober pevec in igralec. Svojčas je vodil v Železni Kapli celo tamburaški zbor in bil steber slovenske prosvete.

Tavčmanova mati je svoje sinove zelo ljubila. Posebno pa je ljubila sina Francija. Ko je odšel v partizane, se je poslavljala od njega s solzami v očeh. Mogoče je že tedaj slutila v svojem srcu, da se poslavlja za zmeraj od njega. Ob slovesu mu je stisnila v roke še majhen molek, ki ga je pozneje Lenart nosil s seboj kot spomin na svojo mater. Ko je mati zvedela za žalostno usodo svojega sina Jurija, ki so ji ga umorili gestapovski krvniki, in ko je pozneje dobila še vest, da je padel tudi Franci, je umrla od žalosti.

Še med fašistično okupacijo sem večkrat hodil mimo Tavčmanove domačije. Imel sem priliko videti Tavčmanove fante, ko so se skušali pri košnji ali pri žetvi, brez sraje, eden bolj oznojen ko drugi. Nobeden ni hotel biti zadnji. Prvi pa je bil vedno Franci. Večkrat se spomnim njegovega širokega smeha. In kako je znal prepevati naš Franci, posebno tisto: »Široko smejimo se smrti v lice, tovariš zvesti nam je naš pogum...«

Lenart je pokopan v Mežici, v osvobojeni slovenski zemlji. Spomin nanj in na njegovo borbenost za narodne in socialne pravice pa je zgled mnogim v njegovi, še neosvobojeni domovini.

Karl Prušnik-Gašper.

Karl Destovnik-Kajuh:

Materi padlega partizana

Takrat, ko je prvič ročice razprl,
takrat si v radosti plašno zatrepetala:
Samo, da mi ne bi, da ne bi umrl!

Takrat, ko na prsih je tvojih še spal,
takrat si mu nežno v solzah šepetala:
Glej, kmalu iz tebe cel fant bo postal.

Postal je tak fant, da bi gore premikal,
nikdar se ni klicu svobode izmikal.
Tako si mu segla poslednjič v roko,
in v tebi je tlelo: Da! Vrnil se bo!

Zdaj veter raznaša besede njegove,
prisluhni natanko, da čuješ glasove:
Lepo je, veš, mama, lepo je živeti,
toda, za kar sem umrl, bi hotel
še enkrat umreti!

Slovanska apostola sv. Ciril in Metod

Težka in mračna je bila doba, ki jo je doživljal slovenski narod za časa svojega stoletnega suženjstva. Le tu in tam je v to temo posvetil žarek svetlobe, ki je obudil in pokazal pot boja za obstoj našega naroda in njegovih kulturnih vrednot.

Dolga je vrsta mož, katerih nesmrtna dejanja in besede so dajale našemu trpinčenemu narodu moč, da je vztrajal v neizprosni borbi, ki ga mora pripeljati v novo, srečnejše življenje.

Spominu teh velikih sinov se klanja danes sleherni slovenski človek. Njim mora veljati večna zahvala vsega našega naroda!

Dne 5. julija bomo praznovali koroški Slovenci skupno z drugimi slovanskimi narodi spominski dan blagovestnikov sv. Cirila in Metoda. Ta dan je posvečen njima, ki sta z ljubeznijo, v materinem jeziku in s pisano besedo širila Kristusov nauk med slovanska ljudstva. Apostolsko delo sv. Cirila in Metoda pa se ne omejuje samo na širjenje vere. S svojim doslednim stališčem, ki ni upoštevalo samo verskih vprašanj, ampak tudi narodne težave, sta se vztrajno borila tudi za kulturno in politično samostojnost Slovanov. Odtod neprecenljivi pomen njunega poslanstva med slovanskimi narodi, katerim sta posredovala pravo krščansko vero, pravi nauk, ki je učil resnično ljubezen do bližnjega in poudarjal enakopravnost vseh narodov in ljudi.

»Njima se morajo zahvaliti slovanski narodi za resnično krščanstvo, kar je pomenilo tedaj vsekakor velik korak k njihovi nadaljnji kulturni rasti.

Od tod tudi razumljivo, zakaj se je tolik srd in taka besnost takratnih germanskih cerkvenih in posvetnih oblastnikov zlila prav na ta dva človeka, ki sta s svojim pravim, nesebičnim, verskim in kulturnim delom pokazala slovanskim narodom višjo in boljšo pot. Od tod je razumljiv tudi pomen njunega dela in bojev tudi za današnjo dobo, ko se borimo proti istemu sovražniku in proti istemu svetohlinskemu izkoriščanju vere za uničevanje naših narodov in svetlih tradicij slovanstva.« Te besede je pisal v svojem delu o slovanskih apostolih sv. Cirilu in Metodu slovenski duhovnik in profesor bogoslovja dr. Metod Mikuž leta 1944, to je v času narodnoosvobodilnega boja slovenskega ljudstva. V nadaljevanju svoje razprave poudarja pisec zasluge svetih bratov kot slovanskih prosvetiteljev in piše med drugim:

»Leto 862-63 je rojstno leto prve slovanske abecede, in to glagolico, ki jo je sestavil učeni filozof Konstantin (Ciril), preden je odšel na misijonsko pot k Slovanom. V tej glagolici so bile pisane prve slovanske knjige, ki jih je duhovnik Ciril rabil pri službi božji. Na veličino njegovega duha in njegov pravilno umevani poklic pravega misijonarja in duhovnika pa kaže tudi drugo dejstvo, ki celo v najmodernejšem in torej najbolj učenem času 20. stoletja raznim glavam ni jasno, dejstvo, da naj se Kristusov nauk oznanja ljudem v lastnem jeziku, kar je sv. Ciril tako pravilno razumel.

Dvajset in še več let so tako na Primorskem kot na Koroškem zatirali božjo besedo v slovenskem jeziku. Nemški in italijanski fašisti so tako sklenili. Naši duhovniki, ki so živeli z narodom, so klicali na pomoč, pa se ni našel ne kak sv. Ciril ne kak papež Hadrijan II., ki bi to poskušala preprečiti. Kaj malo je bilo mar nemškim misijonarjem, ali Slovenci razumejo, kaj jih uče, ali ne.

Sveta apostola sta s slovansko besedo v ustih in s slovansko knjigo v rokah hodila od kraja do kraja in učila. A nista učila samo Kristusovega nauka, učila sta tudi črke, učila sta ljudi brati slovansko besedo iz knjige in k temu privajala svoje mlade učence. Težko, če se Slovani vselej zavedamo veličine njunega kulturnega poslanstva: bila sta prva učitelja pisane slovanske besede.

Sv. Ciril in Metod sta položila temelje slovanske pisane besede in napisala prve slovanske knjige. Koliko slovanskih knjig je izšlo do danes! Z žalostjo moramo danes reči, da je marsikateri Slovan pljunil na svetal spomin slovanskih bratov. Tudi Slovenec. Saj marsikatera slovenska pisana in tiskana beseda je pomagala svojemu lastnemu sovražniku. Naj bi na ta veliki slovanski spominski dan 5. julija slovanski izdajalec pomislil tudi na to! In to še predvsem tisti, ki so včasih prisegali ob kresovih na predvečer tega praznika, da so in da vselej bodo Slovenci.

Sv. Cirila in Metoda pa bo na ta praznik prosil vsak dober in pošten Slovan: pomagajta, da bo slovanska beseda še močnejša, še silnejša in da bo dosegla še lepše sadove, saj stoji na pragu velike in dokončne zmage!«

Zemlja

VIDA BREST

Razvoj v življenju kmečkega človeka našega matičnega slovenskega naroda je stopil za velik korak naprej.

Kmet, bajtar in sleherni, ki obdeluje zemljo — polje, bo živel mirno in človeka dostojno življenje.

Stoletne težnje in napori kmeta, ki se vlečejo kot ena sama rdeča nit od krvavih kmečkih puntov v srednjem veku do razburkanih dni sedanjega časa, so našle v novi svobodni Sloveniji svoje končno in popolno zadoščenje. Ljudska oblast je izvedla agrarno reformo in dala »zemljo tistemu, ki jo obdeluje«.

Kako je eden od tisočerih slovenskih malih kmetov in kajžarjev doživljal velike trenutke, ko mu je bila dodeljena graščakova zemlja v njegovo lastnino, lepo opisuje črtica mlade kmečke pisateljice Vide Brestove, ki jo prinašamo v celoti.

Stari Škufca je že nekajkrat obhodil zasneženo njivo na Razdorih. Tolkel je s palico po zmrzlih grudah in se zdaj pa zdaj ustavil. Visoka, nekoliko sključena postava se je včasih sklonila prav do tal. S trdimi. od revmatizma skrivenčenimi prsti je odgrebal sneg in pobožal zmrzlo grudo pod njim. Tako globoko v sebi je ob vsakem takem dotiku začutil nekaj toplega. In potem, ko se je spet zravnal, se je vselej močno in glasno useknil v velik moder robec. Na osivelih brkah pa je kljub temu zatrepetala debela solza.

»Hudimana, tako star sem že, pa se jočem! Z eno nogo stojim v grobu, pa sem tako otročji,« je kregal samega sebe.

Zemlja...

Star je Škufca. V sedemdeseto leto leze in pomni marsikaj. Nekoč je bil mlad. V bajti, ki je danes že nekaj preurejena, je doma. Rodil se je prav tako kot drugi otroci. Samo s to razliko, da je moral kar precej, ko je zlezel iz zibelke, prijeti za delo. Takoj, ko je zlezel iz povojev, pa je že tudi začutil, da je na svetu hudo. Pasel je mršavo lisko in se cmeril. Lačen je bil, da se je delala včasih pajčevina po želodcu. Za tolažbo pa je zvedel »revni smo — zemlje nimamo«.

In vendar je bilo zemlje toliko. Pet pokovcev je bilo pri hiši in punčara. Vsi so garali in se zarivali, ko krti v zemljo. Za koga? Zemlja, ki so jo obdelovali, je bila last graščaka. Njihove je bilo le za rjuho doli pod hišo. Menda je bilo že od nekdaj tako, da so morali delati na tujem. Razšli so se pobje in dekle se je možila nekam za hribe. On je ostal doma. Pri nikomer se ni niti potem nič spremenilo. Dninarji so ostali še naprej. In čim trdejše so jim postajale roke od krampanja na graščakovem svetu, tem hujša je bila lakota po lastnem, čeprav malem koščku zemlje.

»Saj jo vendar mi obdelujemo! Kolikor let se ukvarjamo in ubijamo z graščakovim posestvom, smo si ga že desetkrat prislužili!« so mislili in govorili. Spremenilo se ni nič.

»E, obljubljali so, obljubljali, da dobimo zemljo, pa ni bilo iz vseh obljub nikoli nič.«

Ozrl se je za soncem, ki je prodrlo skozi meglo in obsijalo breg. Dvignil je od galice oškropljeni klobuk, ki ga je nosil ob delavnikih, in pomešal sive štrenaste lase.

»Obljubljali so jo, zemljo...«

Prva svetovna vojna. On ni šel na bojišče. Šel pa je Janez, mlajši brat, in France in Jaka. Janez in Jaka sta tam ostala. Nekje v Galiciji sta pognojila s svojimi kostmi tujo prst. France pa je pobegnil k Rusom. Kakih deset let po koncu se je vrnil. Kaj vse je pripovedoval. Kmetje so dobili vso zemljo. Graščakov ni več. Zemljo ima tisti, ki jo obdeluje. »Tako je prav,« je pomislil še enkrat Škufca.

Tudi pri nas so delili zemljo. Ampak kako! Če si imel denar, si jo dobil, drugače ne. Kje pa naj bajtar denar vzame, ko ga ni še nikoli mogel imeti. Kaj vraga, boš prodajal eno samo kravšče, ki ga imaš? Kje bo pa mleko za otroke? Več nisi mogel rediti, saj nisi imel kje pridelati krme. Denarja ni bilo, zemljo so dobili bogati. O, to so bile krivice, ki so trgale sivo glavo.

Rjuha zemlje se je povečala za še eno rjuho, lakota po njej s tem ni bila utešena. Kako? Saj človek noče več, kot sam lahko obdeluje z družino. Preživljali bi se pa le. O, zemlja, svoj košček zemlje, to je velika reč!

Stari Škufca je bil že kar upehan. Zgaran in strt je kar predolgo hodil. Ustaviti se je moral in si oddahniti. Misli pa so se pletle naprej.

Veliko so govorili o zemlji, največ takrat, ko so vdrli v naše kraje Italijani, in še tega si nisi bil svest, če boš smel še delati na svojem. Ne daleč od Škufcove domačije so namreč naredili mejo. Na ono stran so bili Nemci, na to Italijani. Da so Francozi nekdaj imeli tod mejo, so pravili ljudje in sam Škufca je tudi vedel za to.

»Tak, kako bo pa zdaj šlo?« se je spraševalo vse od kraja, ko so prihajale izza nekaj ur oddaljene meje vesti, da Nemci kmete selijo. No, zdaj pa reci, da boš ti tu ostal! Jamranja in strašljivih govoric je bilo toliko, da bi zblaznel.

»Zdaj je tako konec z nami,« so pomišljali s Škufcom sosedje. »Nenadoma boš šel zvečer spat in se zjutraj ne bo treba več zbuditi. »Ali pa nas bodo odpeljali...«

In ko je vse obupavalo, je nenadoma opazil, da njegov Pepe vsak dan pod noč nekam izgine, šele na jutro se je priplazil po navadi domov. Mlajši med fanti je bil Pepe. Ampak, da bi hodil k dekletom, le ni verjel Škufca. Bil je resen fant in Pepčkovega dekleta je poznal. Pridna punčara je bila in ne bi mu je branil nikoli. Kam potemtakem hodi.

Za Pepetom je pričel izginjati Jure. Poleg tega pa je vse štiri fante že večkrat zalotil, ko so tako resno gledali in šepetaje govorili. Vraga, le kaj imajo?

Pa se mu je kmalu zablisnilo. Nekaj je slišal o partizanih. Videl jih še ni. Nekateri so pravili o njih lepe stvari, drugi so govorili drugače. Izginjali so nekateri fantje iz bližnjih vasi. Da so šli v hosto, so pravili. Pa je začel tehtati mnenja o partizanih. Nak, slabi niso! Fante, ki so odšli v hosto, je poznal. Kaj, če njegovi delajo z njimi? Pozapro jih. In potem, če jih ubijejo? Bajto zažgo, kot so že nekaterim. O tej stvari se je treba s pobi pomeniti!

Začudene so se kazali, ko jih je vprašal, kaj delajo. Nak, oni o nobeni stvari nič ne vedo. »Dobro skrivajo,« je pomislil oče in naprej silil vanje:

»Meni lahko poveste. Saj vem, da nekod hodite, ne boste mi utajili!«

In res niso potem več dolgo skrivali. Pepe mu je kar povedal, za kaj gre. Še nikdar ga ni slišal tako govoriti.

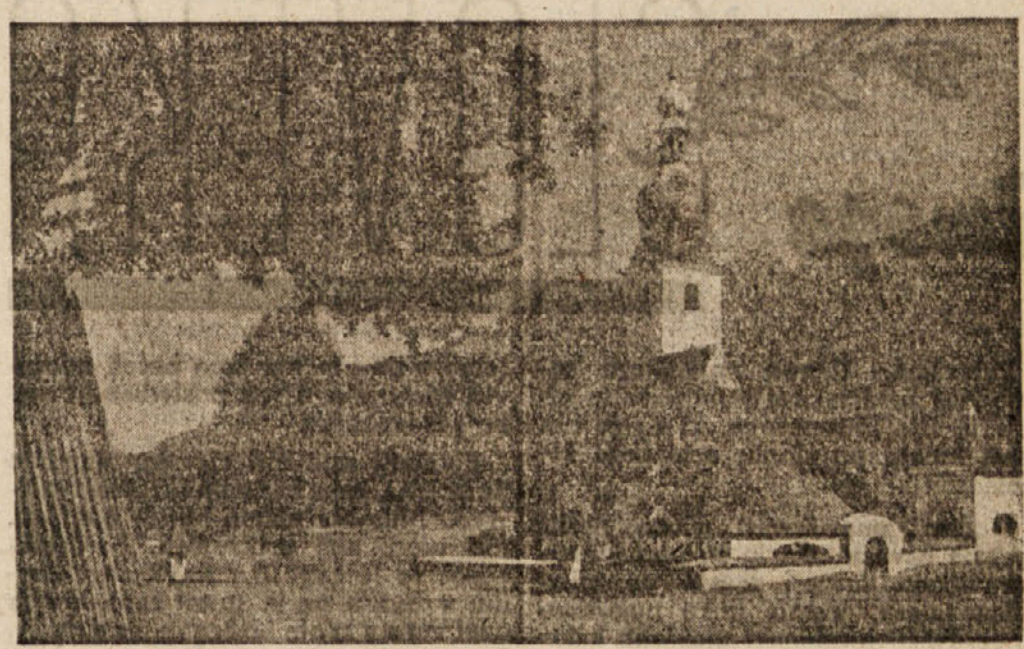

»... Podoba rajskega si vrta«

Najprej je pravil o svobodi, o pravicah delovnih ljudi, potem je vprašal: »Oče, ali bi vi radi imeli zemljo?« »Kaj sprašuješ! Rad bi jo, pa ti tudi, da se ne bi bilo treba po tujem ubijati in stradati,« je prikimaval oče. »E, kaj bi še o tem govorili! Je že tako na svetu, da je ima eden preveč, drugi pa je strada.«

»Pa ne bo več tako, oče! Zemlja je tistega, ki jo obdeluje. In tudi zato delamo! Delamo, vidite! Ne bodo nam je več kratili ne graščaki in ne tujci!«

»Jezus, če te kdo sliši!« je zatrepetal oče. Potem se o tem niso več pogovarjali, le Škufca se je vse noči premetaval v skrbeh za te fante.

Ni se zaman. Nekega dne so jih prišli fašisti nenadoma iskat. Kar vse štiri so hoteli imeti. Grozne stvari so počenjali. Pepeta in Mihe ni bilo doma. Odpeljali pa so s seboj Janeza in Jurja.

To je bilo spomladi 1942. leta.

Škufca je postal ob spominu ves poten. Moral si je oddahniti.

Naslednji dan je namreč visel na cerkvenem zidu plakat in na njem je bilo med petnajstimi drugimi napisano tudi ime Janez Škufca...

Ustrelili so ga, češ da je komunist. O kaj so vse ti hudiči počenjali!... Jurja so odpeljali na Rab v internacijo.

Pepe in Miha sta prišla potem še tisti večer domov, ko so odgnali Janeza in Jurja. »Pojdita, pojdita fanta,« je šepetal stari. »Bomo že kako doma.«

In ko sta odhajala, je stopil do meje za njima. »Dobro se držita, fanta,« je zašepetal, da sta začudena obstala. »Oče...« »Nič, nič... Pojdita, da vaju ne dobe! Dobro se držita, mi se bomo tudi!« Krepko jima je stisnil roko.

Odšla sta. Doma pa so jih pestili, niti eno noč niso mirno zatisnili očesa. Toda stari Škufca se je dobro držal. Vedel je, za kaj gre, zakaj je treba trpeti, vedel je, za kaj se borita Pepe in Miha, zakaj je Jur v internaciji, zakaj so ustrelili Janeza. Vedel pa je tudi to, zakaj sam pomaga partizanom. Dobro se je držal!

Pepe in Miha pa sta se borila. Včа-

sih so dobili od njiju pisma, ki so pravila o tem, kako bo lepo, ko bomo zmagali, ko bo konec.

Žalost, skrb in strah so polnili hišo, pa jih je tako pisanje tako ogrelo. »Konec vojne, svoboda...!«

Naposled je bila po vsem hudem vojna le končana. Iz host so prišli partizani v doline. Vrnil se je Pepe z odrezano roko, prišel je Miha in iz neke hrvaške brigade se je oglasil Jur. Trije so pa le ostali.

Ljudska oblast, volitve, ustava, zakon o agrarni reformi, vsega tega je toliko, da ne more vsega sedaj razmisliti. Eno pa ve in to je, da Janez ni padel zaman, da se fantje niso borili kar tja v en dan. Vse, o čemer so pravili, je res. Danes se prvič uresničuje star ljudski izrek: »Zemljo naj ima tisti, ki jo obdeluje.« Agrarna reforma ni samo beseda, ki stoji napisana na papirju. Je bolj pravična, ko tista po prvi vojni. Ljudje sami razpravljajo o tem, kako in kaj bodo delili. Včeraj, ko je bila nedelja, so pričeli z delitvijo pri njih. V Razdorih, kjer je prej gospodaril grof, ki je potem postal gestapovec, je dobil zemljo Škufca in njegovi. Ne vso, saj so jo dobili drugi prav tako tam, ampak tisto, kar je Škufca dobil, mu zadostuje, ta zemlja je njegova. Že prej jo je s svojim potom gnojil, zdaj jo bo spet. Spet bodo garali na njej on, Jaka, Pepe in Jur. Delati so navajeni, ampak od zdaj naprej bodo delali zase. Zemlja, ta toliko časa stradana zemlja, bo rodila njim, njihovim otrokom.

Prav tako je Škufci, ko da ta zemlja živi. Kar sklonil bi se k njej in jo objel.

»Zemlja,« je zamrmral v brke, »zemlja, zdaj si naša, lepa! Lepo bomo delali s teboj, da boš kar največ dajala.«

In prav zares se je sklonil in odtrgal primrzlo grudico s tal. Na njej se je nekaj poleg snežink mokro zalesketalo.

Škufca je krenil domov. Nebo na zahodu je temno žarelo.

»Mraz bo jutri,« je mrmral. »Naj le stisne, bo toliko boljša letina!«

ILJA EHRENBURG:

V ČLOVEKA

Zmaga

Prinašamo članek največjega sodobnega sovjetskega publicista in pisatelja Ilje Ehrenburga, ki ga je napisal kmalu po zlomu nemškega fašizma:

Nočem zmanjševati vloge naših hrabrih zaveznikov, ki so popolnoma upravičeno zavzeli mesta za mizo zmagovalcev. Vemo, kako pogumno so se držali londonski meščani, kako so se britanski vojščaki hrabro borili v Libiji, v Italiji, na Holandskem. Cenimo moč in odločnost ameriškega ljudstva. Spominjamo se, da prava Francija ni položila orožja in da so njeni vojaki napravili pot od Bir-Hakeina do Ulma. Imeli smo vojnih tovarišev.

Toda vendar ves svet vidi osvoboditelje v našem ljudstvu. Ni važno, da je naša dežela silno prostrana; velik je svet. Važno je to, da se je ravno v tej deželi bila velika bitka s sovražnikom. In niti v Afriki niti kjer koli drugje, marveč na malem koščku zemlje, pred Stalingradom, je mesto, kjer se je začel rušiti velikan nemške vojske.

Obraz naše zmage

Kip samotraške Zmage je brez obraza. Obraz tega kipa je bil uničen. Nadomeščen je z zamahom telesa in poletom kril.

Naša Zmaga ima obraz: človeški, živi, navdahnjeni obraz.

Če želiš razumeti, kako je fašizem premagan, tedaj moraš proučiti obraz naše Zmage. Tisoč devet sto pet in štiridesetega ne moremo razumeti, če se ne spomnimo Tisoč devet sto ena in štiridesetega.

Tedanji temni dnevi so bili vir naše sreče. Nemčija si je prisvojila mnogo zemlje in zasužnjila mnogo narodov. Močna in dobro oborožena se je skrbno pripravila za napad, namenila se je uničiti Sovjetsko zvezo.

Triumfirali smo, ker je naše vodstvo imelo eno samo misel: izvojevati zmago, ki jo zdaj preživljamo s svetlobo na oknih, z vedrino lic in s prazniki.

Sovjetsko ljudstvo

Pojasnilo je drugačno. Pri nas je mnogo ljudstev, a je vendar to samo eno ljudstvo. Mi ga nazivamo »sovjetsko«. Tu je ključ do skrivnosti.

Sovjetsko ljudstvo je triumfiralo, ker je bilo prežeto z vzvišenim čustvom resnice; zato ker so hitlerjevska zverstva globoko razburjala njegovo zavest; zato ker človek ni mogel zreti takšne žalitve, kakršna je bila povzročena njegovemu dostojanstvu.

Zmagali smo, ker sovražimo osvajalno vojno in ker smo hoteli odpraviti njeno zlo, njene posledice in njene zagovornike.

Potisnili smo hitlerjevsko Nemčijo na kolena, zato ker smo skromno ljudstvo. Nikogar nismo hoteli ponižati, niti ujeti, niti prikrajšati. Sovjetski borec se je napotil s Kavkaza v Berlin; v Berlin pa je stopil zato, ker je imel vero v svoje knjige in ne v »V 1«. In zato, ker naš poveljnik v nekem saksonskem mestu ni vpil, da je Puškin dober, a Goethe slab, ampak je bil ponosen na to, da je Puškin imel rad Goetheja.

V Sovjetski zvezi ni ljudi višjega in nižjega razreda

Pravičnost in skromnost sta se pokazali močnejši od nasilja in domišljavosti. Ko smo videli okupatorje v naši deželi, smo bili sami. Tedaj so bili Angleži še na svojem otoku, Amerika še ni bila v vojni, Francija je bila propadla, Nemčija je imela tedaj mnogo »zaveznikov«. Pozneje so ti jako dobro uredili račune z nemškimi fašisti v Sofiji, Milanu, Bratislavi in Zagrebu.

Triumfirali smo, ker je naša Zveza resnično zveza narodov in ker v naši državi ni več ljudi višjega ali nižjega razreda. Mi smo čudoviti nemški vojni stroj skrhali zato, ker stroj brez človeka ni drugo nego kup železa; nemogoče je s tehniko nadomestiti zavest.

Nosili smo v sebi tisti človečanski »smeti«, ki so ga starodavni izražali v svoji legendi o Prometeju; nosili smo baklo stoletja in zmagoslavno smo se ubranili mraka.

Triumfirala je zveza svobodnih narodov. Naše ljudstvo je stopilo na čelo. Mi smo tudi prepričani, da zmaga ne bo ostala samo nek dogodek v vojaški zgodovini, marveč da bodo z njo triumfirala načela svobode in bratstva v Evropi.

Če bi naša zmaga bila zmaga samo ene države, je ne bi tako slavili drugi narodi. Neprenehoma slišimo besedo »Stalin«! Zakaj se torej londonski študentje, pariški delavci, newyorški nameščenci veselijo, da je Stalin dosegel zmago? V tem vidijo rešitev svojih otrok, ki bodo tako očuvani ponovnega oživljenja fašističnega besa, krvi in solz teh strašnih petih let.

Pesem bodočnosti

Začenja se nova doba. življenje bo lažje, mnogo smo pretrpeli. Trava bo rasla na grobovih, a v naših srcih bo ostala praznina; mrtvih ne moremo pozabiti.

Težko bo spet zgraditi mesta. Mladi bodo imeli dosti dela, dokler ne bodo vsega nadoknadili. Toda navzlic vsemu je zarja svetla! Kajti glavno smo rešili: pravico, da dihamo brez fašističnih zakonov, pravico, da se ne klanjamo »gospoški« rasi, pravico biti ljudje. Te pravice je rešilo s krvjo, s hrabrostjo in vztrajnim delom — sovjetsko ljudstvo.

Zadnji strel je odjeknil. V nenavadni tišini je slišati pet ptic in dihanje otrok.

Zemlja se skozi svoje solze nežno smehlja zmagi človeštva.

RUSIJA V EVROPI

Rusija je prišla v Evropo — po besedah F. M. Dostojevskega v svojo drugo domovino. Tretjič v svoji zgodovini se je odprla Evropa, a prvič je stopila vanjo v tistem poslanstvu, ki ga ji je določila zgodovina.

Prvič je stopila Rusija v Evropo v desetem veku, ko se je polastila stepskega pasu na robu Balkana, od koder je odrinila pastirske narode, ki so v zaporednih valovih hiteli iz Azije skozi Kaspiška vrata v Kanonsko nižavje. S tem se je neposredno primaknila Bizancu, od koder je prejela prve kulturne pobude in krščanstvo v narodnem jeziku. Žal je bil ta stik le trenuten. Nove sveže azijatske tolpe so se le prekmalu zopet vrinile med Rusijo in Bizanc in s tem preprečile, da bi kulturno oplojena Rusija posredovala Evropi bogastvo bizantinske kulture. Tako je v Evropi zavladal že tedaj nasilni germanski duh, ki se je izživljal v težnji, da podjarmi sosedne Slovane in proglasi iz Rima svetovni germansko-rimski imperij.

V letu 1480. se Ivan Grozni znebi tatarskega jarma. Rusija po tej dobi išče razmaha na vzhod in se hoče zavarovati pred vpadom osvajalcev z vzhoda. Ivan Grozni osvoji Kazanj in Astrahan. V istem stoletju je vključena v rusko carstvo Sibirija.

V dobi Petra Velikega, prvega revolucionarja na prestolu, kot ga je imenoval Lenin, pa se Rusija drugič približa Evropi. Peter Veliki obrne svoj pogled proti zahodu. Njegov življenjski cilj je v tem, da odpre »okno v Evropo«. Že ustanovitev nove prestolnice na Baltiku je znak približevanja Evropi. Svoji prestolnici Petrogradu hoče dati evropski obraz. V njej gradi tovarne, bolnišnice, vojašnice, knjižnice, gledališča in podobne ustanove po zgledu Evrope. Pokliče iz zapadne Evrope oficirje in trgovce, učenjake in umetnike, prepove nošnjo brad in orientalske noše, uvede julijanski koledar, omeji število samostanov, zapove svojemu plemstvu, naj se izobražuje v Evropi in hodi na zapad na študijska potovanja, ustanavlja šole itd.

Katarina Velika in njeni nasledniki so nadaljevali z nenaravnim evropeiziranjem Rusije in njenega človeka. Zlasti delo Petra Velikega pomeni široko, čeprav v neki meri nasilno evropeizacijo ruskega človeka, katerega je hotel ta veliki car na mah postaviti iz njegove srednjeveške ruske preprostosti v življenjske okoliščine visoko razvitega sedanjega zapadnoevropskega baročnega sveta.

Hkrati je to doba Rusije kot velesile, ki za Katarine II. že odločujoče posega v balkanskih in poljskih zadevah. Pozneje pa s svojo zmago pri Berezini reši evropske narode Napoleonove tiranije.

Do prve svetovne vojne je bila Rusija Evropi sicer odprta, sprejemala je njene duhovne in kulturne vplive, sama pa ni iskala poti na zahod. Po prvi svetovni vojni in revoluciji pa se je Evropi docela umaknila, se zaprla vase in zorela. V teh letih, ko je Evropa notranje razpadala in ni našla v sebi dovolj sil za lastno duhovno, kulturno in politično rešitev, je Rusija trpela in se očiščevala ne le zase, marveč za vso tisto Evropo, ki je slutila za rusko uganko rešitev evropskega človeka v duhovnem in materialnem oziru.

Tako pot uničevanja vsega starega in gnilega je mogla napraviti samo Rusija. Pot do revolucije, pot do preosnove človeške družbe, ki jo je sicer začrtal zahodnoevropski človek, je mogla v vsej doslednosti prehoditi samo ona. Tako je v strašnem trpljenju in notranjem čiščenju, ki ga je prinesla revolucija, našla sebe in dozorela za svoje poslanstvo v Evropi.

Po tolikih letih je prišla in prihaja Rusija v Evropo v zmagoslavnem pohodu, kakršnega ne pomni zgodovina.

Kako grozotno je to dejstvo za tisti politični in vojaški del Evrope, ki je pričakoval nasprotnega, ki se je leta in leta na skrivaj in javno pripravljal na zmagovit vojni pohod proti njej, ki je leta in leta oznanjal z vsemi propagandnimi sredstvi pravo »križarsko vojno« proti Rusiji, ki je z najbolj izmišljenimi lažmi kazal svetu spačeno in zlagano podobo dela in življenja ruskega človeka in njegovega sveta.

Kako do dna pretresljiva je zmagoslavna pot ruskega človeka v njegovo domovino za tisti zlagani evropski kulturni svet, ki ni poznal ruske duše in je videl tragiko Evrope v tem, da sta bila njena kultura in njen človek ogrožena po ruski »stepni kulturi« in po ruskem »črednem človeku«.

Rusija je danes v Evropi, kamor je prišla kot prvoboriteljica proti fašizmu, kot osvoboditeljica milijonov in milijonov ljudi izpod najbolj krvoločne sužnosti, kar jih pomni zgodovina. Ni prišla v Evropo kot imperialistična sila, kakor je šla proti njej fašistična Evropa. Prišla je kot nosilka boljšega in v 25letni borbi preizkušenega družbenega reda, kot rešiteljica pred nasiljem; prišla je kot opomin vsem, ki bi še kdaj v bodoče skušali z nasiljem vladati in gospodovati; prišla je s poslanstvom miru, s poslanstvom, ki ne predstavlja nasprotja med vzhodom in zahodom, temveč spravo vzhoda z zahodom, spojitev vsega, kar bo po tej vojni ohranil zahod iz svojega sveta očiščenega in vrednega z neusahljivimi vrednotami vzhoda.

Če je propadli svet evropskega, zlasti nemškega fašizma pojmoval svet kot imperialistično voljo germanskega človeka, življenjski prostor kot simbol pohlepa po tuji zemlji in mir kot besedo za mrtvaški mir zasužnjenih in poteptanih narodov, pomeni ruskemu človeku beseda mir dvoje: mir in svet; torej mir, ki naj vlada na svetu, izpolnitev vseh tistih pogojev, ki prinašajo svetu mir. V tem je še posebej izražen pomen ruskega prihoda v Evropo in veličina njenega poslanstva v svetu sploh.

J. D.

★

PO SLOVANSKEM SVETU

STROKOVNJAKI SO ŠLI NA DEŽELO

Nad 3.000 mladih sovjetskih strokovnjakov z visoko strokovno izobrazbo je bilo poslanih na stalno delo v kmečke zadruge, strojno traktorske postaje in na okrajne poljedelske oddelke. Med njimi je 2000 poljedelskih strokovnjakov (agronomov), 400 doktorjev veterine (živinozdravnikov), 300 zobotehniko, 170 inženirjev in mehanikov in več strokovnjakov za zboljšanje vodnih in namakalnih naprav.

Češkoslovaški narod proti Francu

Praga. Minister za zunanje zadeve je prejel doslej okoli 500 resolucij češkoslovaških narodnih odborov in tovarniških svetov, v katerih protestirajo proti Francovemu režimu v Španiji in zahtevajo, da se tam vzpostavi demokratična vlada. V resolucijah protestira češkoslovaški narod, da edini fašistični režim v Evropi pred očmi vsega sveta nadaljuje z nacistično tradicijo koncentracijskih taborišč, zatiranja, streljanja demokratično usmerjenih mož in žena.

Slovenski pesnik o vtisih iz Sovjetske zveze

Kakor piše ljubljanski list »Slovenski poročevalec«, je v Ljubljani predaval znani pesnik Mile Klopčič o vtisih svojega potovanja v Sovjetsko zvezo, kjer se je mudil mesec dni na obisku.

Poslušalci so napeto sledili njegovemu poročanju. Dne 9. aprila je jugoslovansko zastopstvo odpotovalo z letalom z zemunskega letališča v Moskvo, ki jim je bila izhodišče za krajše obiske drugih velikih sovjetskih mest. Med drugim so se štiri dni mudili v Leningradu, ki je po Klopčičevem mnenju najlepše sovjetsko mesto. Čeprav so ga Nemci 900 dni oblegali in ga vsak dan obsipavali z najtežjimi bombami, danes skoro ni več sledu o ruševinah. Česar niso mogli sproti popraviti, so porušili do konca in zasadili parke, tako da je danes Leningrad še lepši kakor prej. Novo je bilo za marsikoga, da niti kulturno življenje ni prenehalo v obleganem mestu, saj je v tistem času izšlo iz leningrajskih tiskarn 500 knjig in 900 brošur.

Klopčič je v svojem predavanju nadalje opisoval Gruzijo in njeno glavno mesto Tbilisi, kjer ga je presenetila visoka raven kulturnega življenja v pokrajini, ki jo ima povprečen Evropejec z zapada za precej zaostalo. Izza časov carske Rusije se je tukaj ogromno spremenilo na bolje.

Poslušalce je posebno zanimalo pripovedovanje, kako živi preprosti sovjetski človek, in slike iz sovjetske vsakdanjosti. Toda o tem Klopčič tokrat ni obširneje govoril. S tem predavanjem je posredoval občinstvu le splošne vtise, kajti v načrtu ima še vrsto predavanj, v katerih bo pokazal sovjetsko življenje v natančnejši osvetljavi, zlasti razvoj sovjetske kulture ter ljubezen sovjetskega ljudstva do lepe knjige, umetnosti in izobrazbe sploh. Ta ljubezen do knjige je po predavateljevem mnenju značilna poteza novega človeka v Sovjetski zvezi. Prav tako je umetnost postala v resnici last vsega ljudstva. To se razodeva vsepovsod, v prenapolnjenih gledališčih, umetnostnih galerijah, v velikih in številnih knjižnicah itd.

Klopčič je govoril tudi o naporih sovjetskega ljudstva pri obnovi. Posebno je poudaril ljubezen, ki jo goji prebivalstvo ZSSR vsepovsod do Jugoslavije.

GOSPODARSTVO

Ing. Marko Polcer:

Napnimo vse sile, da ohranimo živino

Letošnja košnja sena po naših dolinah, vsaj v Podjuni, znaša povprečno samo eno četrtino normalne košnje. Suša, kakršne niti naši najstarejši ljudje ne pomnijo, je ponekod povsem uničila košnjo. Kjer je veliko ogrcev (podjedcev, ličink rjavega hrošča), je tudi travniška ruša povsem uničena, zaradi česar kljub morebitnemu dežju tudi otave ne bo kaj prida.

Če že nismo oddali, vsaj sedaj skušajmo oddati čimveč živine čez leto v planino, da si na ta način preko leta prihranimo nekaj krme za zimo. Morda enemu ali drugemu naših izseljencev primanjkuje krav. Naj bi vzel živino v rejo, kajti mnogo naših kmetov bi bilo pripravljenih dati v rejo tudi molzne krave, našim izseljencem in tudi drugim našim ljudem pa bi bilo precej pomagano z mlekom.

Ako imamo slabe ali od ogrcev uničene menjalne travnike, preorjimo jih in vsejmo vanje krmilne rastline. Za seme krmilnih rastlin je letos sicer precej trda, toda kdor si je seme pravočasno iskal, ga je tudi dobil, tu in tam pa se dobi tudi še sedaj. Razen tega pa naj pomaga s semenom sosed sosedu, medsebojno si bomo lahko precej pomagali, samo ne odlašajmo. Med krmilne rastline prištevamo tudi sirk. Je to pri nas do sedaj še precej neznana krmilna rastlina, daje pa dober pridelek in se spomladi sejan dvakrat kosi. Naša spodnja Podjuna prideluje ber, skušajte dobiti tudi to seme in sejte ga, prav tako tudi grahorico. Če pa nam ni mogoče dobiti enega ali drugega, potem pa sejmo žitne mešanice, jaro rž, ječmen in oves, za silo pa nam služi kot hranilna rastlina tudi proso. Za ržjo, pšenico, ječmenom, rapsom ali ripsom posejmo vsaj delno s krmilnimi rastlinami.

Pri nekaterih kmetih silo še ni v obratu. Če ga lastnik sam ne uporablja, naj ga da na razpolago drugemu. Napravimo pa lahko tudi zasilni silo. To naredimo na ta način, da izkopljemo običajno jamo v nepropustni zemlji in jo obložimo z deskami, da se vsebina ne onesnaži. Tak silo je najbolj primeren za kisanje koruze. Naši predniki so koruzo na ta način kisali že v časih, ko zidanega sila še niso poznali. Za silo najboljše krmilne rastline so koruza in sončnice, ki jih drugače ne moremo uporabiti, ker jih ne moremo sušiti.

Treba nam je napeti vse sile, da si obdržimo vsaj čimveč plemenske živine, zato glejmo, da si bomo pravočasno zagotovili krmo za zimo. Če bomo morali odprodati živino sorazmerno z zmanjšanim pridelkom krme, potem bo našo živinorejo zadela katastrofa, ki se bo poznala skozi več let. Poleg tega pa bi bil to tudi nepopravljiv udarec za naše narodno gospodarstvo.

Mednarodni kapital

V SLUŽBI NEMŠKEGA MILITARIZMA

Že pred prvo svetovno vojno je nemška industrija v svojem naglem razvoju prekosila angleško industrijo. Nemški kapital je začel igrati vse večjo vlogo na mednarodnem denarnem trgu in odločilno vplivati na nemško notranjo in zunanjo politiko.

Nemški imperialisti se seveda niso sprijaznili s porazom v prvi svetovni vojni, ampak so se takoj začeli pripravljati na drugo vojno. Na razne načine so prikrivali nemško proizvodnjo, izigravali določbe versajskega miru in se čedalje bolj oboroževali. Še preden je nastopila svetovna gospodarska kriza, se je osredotočil kapital v Nemčiji v rokah kakih 100 ljudi, medtem ko je bilo še leta 1914 približno 300 denarnih mogotcev. Ti denarni veljaki, njim na čelu Krupp in Siemens, pa jeklarski trust in kemijski koncern I. G. Farbenindustrie so privedli na oblast Hitlerjevo razbojniško nacional socialistično stranko. Tedaj so se pojavili spet novi koncerni, tako tovarne vojnega gradiva Hermanna Göringa in še mnoge druge, ki so prejemale podpore od države. Ti koncerni so delali po tako imenovanem štiriletnem načrtu zgolj samo v vojne namene.

Tako so nemški denarniki in industrijci dosegli, da je nemška vojna industrija pred drugo svetovno vojno postala močnejša od angleške, francoske ali celo ameriške industrije. Vendar ta premoč nemške vojne industrije ni bila dosežena samo zaradi porasta industrije v Nemčiji, temveč v precejšnji meri tudi zato, ker je nemškim kapitalistom uspelo zmanjšati hitrost zavezniške vojne proizvodnje. To se jim je posrečilo predvsem z mednarodnimi kartelskimi pogodbami. Mednarodni karteli — to so velikanske trgovske in industrijske družbe sorodnih strok — so tako postali orožje nemškega imperializma.

O vsem tem je zbral zelo zanimive podatke Wendel Beardge, pomočnik glavnega tožilca Združenih držav Amerike, v svoji knjigi »Karteli«, ki je izšla v Washingtonu. V njej lahko najdemo veliko primerov, na kakšen način so Nemci omejevali vojno proizvodnjo v drugih državah. Tako je na primer sklenilo ameriško podjetje Standard Oil Company z nemškim kemijskim trustom I. G. Farbenindustrie pogodbo, s katero je nemški trust dobil vodilno vlogo v raziskovanju sintetičnega gumija ne samo v Evropi, temveč tudi v Ameriki. Prav tako je poučna pogodba, ki jo je sklenilo ameriško podjetje Bowsh and Lomb z nemškim podjetjem Karl Zeiss; po tej pogodbi je smela ameriška družba namestiti vodjo raziskovalnega oddelka za vojno optiko samo sporazumno z omenjenim nemškim podjetjem.

Mednarodni karteli so podpirali nemški imperializem tudi s pogodbami o cenah. Tako so se po pogodbi, sklenjeni že leta 1928 med ameriškim podjetjem General Electric Company in med Kruppom, cene wolfram-karbida, ki je velikega pomena za vojno industrijo, v Ameriki dvignile na devetkratno višino, medtem ko so v Nemčiji ostale skoro nespremenjene. Posledica tega je bila, da je bila v Ameriki poraba wolfram-karbida, ki je potreben za izdelavo instrumentov, čisto neznatna, dočim se je v Nemčiji zelo povečala. To pa je imelo v začetku vojne zelo neugodne posledice za zapadne sile.

S svojo politiko so nemški karteli dosegli največji uspeh v Franciji, kjer je bila proizvodnja jeklarske industrije še leta 1926 približno enaka kakor v Nemčiji, leta 1938 pa že dvakrat manjša kakor nemške. Prav tako se je Nemcem posrečilo zavreti povečanje francoske proizvodnje aluminija, ki se je povečala samo za dvakrat, medtem ko se je nemška povečala petkratno.

Pomanjkanje aluminija in kavčuka in nezadostna proizvodnja najpotrebnejših medicinskih preparatov v Ameriki so prav tako posledica izkoriščanja mednarodnih kartelov v nemško korist.

Beardge govori v svoji knjigi tudi o sodelovanju nekaterih angleških gospodarskih skupin z Nemci. Tako med drugim poroča, da je bila vzporedno z münchenskim sporazumom marca 1939 v Düsseldorfu sklenjena pogodba med zvezo angleške industrije in vodjo nemške industrije, po kateri bi morali obe industriji vse bolj in bolj tesno sodelovati in si v ta

PREŽIHOV VORANC

ČE ZILA NOJ DRAVA NAZAJ POTAČO...

4

Ni čuda, da je strmško selišče tako staro in da se je koj po ajdovskem templju naselil tu sam sveti Jurij, pahnil ajdovskega zmaja v brezno in preobrazil zunanje lice svojega bivališča. Uničene freske gledajo izza ometa, rimski kamni, iz novejše dobe — Drabosnjakove razne spominske slike nesreč in prigodb, spomeniki nekdanjih šentjurskih vojščakov, župnikov in dekanov z značilnimi napisi. Pokopališče je stisnjeno k cerkvi, malo plitve prsti je na skali, a vendar požira ta suha zemljica rodove in plemena že tisočletja. Okusila in prekvasila je meso in kosti Keltov, Rimljanov, Hunov, Slovenov in Germanov, ali vendar njena gruda ni narasla in se ni vzdignila niti za ped. Veter nosi prah belih kosti in gnoji žarka polja. Strohnele so kosti Serajnikov in Lesjakov, ki počivajo skupaj, nad rušo ločeni po napisih, pod rušo združeni v nič.

Ravno zato, ker je ta zemljica tako prepojena s krvjo različnih plemen, je silno požrešna. Stoletja je že lizala mozeg in suhe kosti slovenskih kmetov in kajžarjev iz sosednjih selišč ter se je enoličnosti končno preobjedla. Zaskominalo jo je po mastni, sočni spremembi izdatnejših zalogajev in boljšega okusa.

V Celovcu dobro poznajo stremljenja preljube koroške zemljice, hudo se brigajo, da jo v vsem zadovoljijo. In tako tudi ta skromna težnja tem dušebrižnim geologom ni ostala neprikrita. Zemljo je treba znova prekvasiti, ekskrementirati! Povrhu se je zadnji čas pojavil strah možnosti, da ne bodo začeli kakšni Klocarji ali Pepani spet klati ovnov na strmških žrtvenikih duhovom, ki so vekove že počivali pod temi skalami, sedaj pa so pričeli lesti iz španj... In kakor je nekoč Tasilo bil tisti, ki je Hotimirju zagnusil ovnovo kri, tako je tudi sedaj prišla rešitev iz Bavarske, v izpopolnitev Wuttejevih statistik o tuji in domači duhovščini.

Šentjurij je dobil duhovnika in mežnarja Bavarca. Župniku, vajenemu prijetnih bavarskih geoloških usedlin, je bila misel, da bi se dal pokopati v tej krtini, vsekakor preabotna, prinesel je v mežnarijo spominsko knjigo, okrasil naslovno stran in napisal pod sliko svetega Jurija z zmajem pesnitev, da bi sveti Jurij vedno čuval nedeljeno Koroško vseh zmajev — ter odšel na faro, ki ima vabljivejše pokopališče.

Na Strmcu pa je ostal mežnar — mežnarija je namreč združena z gostilno, ki v poletnih časih vsestransko izpolni enoličnost cerkovnikove službe. Prišel je novi provizor, kanalske doline sin — v ozkosrčnem pomenu besede torej iz neodrešene zemlje — ali Slovenec. Ker je tudi kanalska dolina revna na zemlji, je Strmec novemu provizorju nudil vsekakor prijetno spremembo, fara se mu je tako zelo priljubila, da je hotel postati tukaj župnik. Začel je delati red. Mežnarija je cerkvena last, sedanji mežnar Baravec ni znal orglati in je morala revna fara plačevati brez potrebe še organista, medtem ko je mežnar stregel izletnikom iz Vrbe, kadar se pač ni opil in ob vročih pasjih popoldnevih ležal za plotom pod hlevom ter trepetal od groze pred zijajočimi pošastmi, ki so se stegovale proti njemu iz brent močnega italijanskega vina in katere je imel za pristne Borutove lačne bogove in duhove.

Naivni duhovni pastir je vse to imel za dovolj tehten vzrok, da se iznebi nadležnega mežnarja iz hiše. Povrhu je bil sam bolehnih pljuč ter mu je strmško sonce zelo ugajalo; ko so mu priskočili še farani na pomoč z deputacijo, ki so jo poslali v Celovec, je mož mislil, da je cilj dosegel. Rešitev je prišla v dveh letih.

Provizor Ojcinger je bil, gotovo zaradi pljuč, prestavljen na visoke Krčanje na Svinjsko planino, da bi mu krčanjski veter izpihal vse bacile iz pljuč in da bi lahko ostal tam vsaj štirideset let, kakor njegov prednik Drdlik... Helldorfovi lovci, ki pasejo jelene po teh planinah in že celo večnost nestrpno čakajo statistike koroških domoljubov o njih poreklu, so vsekakor budni čuvarji vseh sosednih koštrunov. — Bavarec pa je ostal mežnar pri Šentjurju. Za župnika so mu poslali koroškega dečka, ki pridiga in uči kmete slovenski, sicer se pa z mežnarjem prijetno razumeta. Bila je namreč že dvanajsta ura, da so se te razmere uredile...

Pod košato lipo pred mežnarijo na Strmcu je prijetno hladno. Listam po spominski knjigi, polovico je že popisane. Notri je Celovec, Beljak, Dunaj, vsa Avstrija, potem München, München in München — Bavarska. Nemčija, Sudeti se klanjajo Koroščem. Zaljubljenci, iztreznjeni po ovinkih senčnatega gozda, se spominjajo tu pod lipo storjenih grehov, lačni in žejni požeruhi priznavajo vrline oštirskega mežnarja in naštevajo, kako se dá žreti tu v prosti naravi; najzanimivejši pa so različni zapiski nacionalno navdušenih obiskovalcev. Ko prideš tu sem in se naenkrat odpre pred teboj krasen kos dežele, koder je nekoč Marjeta Širokousta podila svoje konje s hlapci, privezanimi na rep — in ti hkrati tudi zmanjka zemlje pod nogami —, zakikirikaš od zagrljene navdušenosti in se krepko usedeš; ako imaš doma urejene družinske razmere, se zasolziš ob spominu, kakšen lep teren za konjske dirke je bil to — ako pa te kaj grize v duši, prevarjena

nauen pridobiti tudi podporo svojih vlad.

Najbolj zanimiva pa so Beardgeova odkritja o »tajnih pogodbah«. Kakor razkriva Beardge, ostanejo mednarodne kartelske pogodbe v veljavi tudi med vojno, ne glede na to, ali monopoli, ki so člani mednarodnih kartelov, pripadajo sovražnim državam. »V kartelskih pogodbah je bila vselej upoštevana možnost vojne. Že zdavnaj pred vojno so karteli izdelali načrt medsebojnih odnosov za dobo trajanja vojne in se postavili na stališče, da se morajo njihovi stiki ohraniti ne glede na to, ali bo vojna ali ne...« pravi Beardge v svoji knjigi. V večini pogodb je določeno, da se morajo v celoti uveljaviti tudi po vojni. Tega vprašanja mednarodnih kartelskih pogodb, zlasti med ZDA in Nemčijo, se je dotaknil v svojem letnem poročilu tudi ameriški pravosodni minister Biddle, ki je rekel, da je »ministrstvu znano, da se že vodijo številna pogajanja za obnovitev teh pogodb«. Znani ameriški list »PM« je objavil zelo zanimive podrobnosti o tem, da so se že leta 1944 v maju sestali v Lisaboni in razpravljali o mednarodni kartelski politiki zastopniki nekaterih največjih nemških, angleških in ameriških koncernov.

Na kongresu angleških delavskih sindikatov v oktobru 1944 in na kongresu ameriških strokovnih zvez v novembru lanskega leta v Chikagu je mnogo delegatov zahtevalo, da se ukrene vse potrebno, da se onemogoči takšno delovanje mednarodnih kartelov. Prav tako je svetovna sindikalna konferenca v Londonu zahtevala budno nadzorstvo nad delovanjem kartelov.

Zedinjeni narodi in delovno ljudstvo vseh držav imajo nalogo, da obvarujejo s tolikimi žrtvami izvojevano zmago in da ukrenejo vse, da tudi na gospodarskem področju onemogočijo obnovitev nemškega militarizma. Najbolj učinkovit ukrep v ta namen je poleg kaznovanja vojnih zločincev dosledno uresničevanje sklepov krimske konference, »da se odvzamejo ali uničijo vse nemške vojne naprave in odpravi ali stavi pod nadzorstvo vsa nemška industrija, ki bi mogla biti izkoriščena za vojno proizvodnjo.«

Uničevanje žitnih škodljivcev

Čas žetve in spravljanja žitnih pridelkov se bliža. Da razni škodljivci ne bi ogrožali ploda trdega kmečkega dela, objavljamo dva nasveta, ki naj pomagata kmetu preprečiti povzročanje takšne škode.

Žitni žužek

Škodljivec, ki nam dela toliko preglavic v žitnih shrambah, je mali, 4 do 5 mm dolg hrošček, žitni žužek nazvan. Barve je črnorjave, glava je podaljšana v rilček, na katerem so kolenčasto upognjene, rdečkastorjave tipalke, vratni ščit je pokrit z velikimi, podolgovatimi, vdrtimi pikami, krila ali pokrovke so pikčasto progaste, nožice rjavkastordeče. Hrošček prezimi najraje v razpokah sten in desk v žitnih shrambah. Pomladi vrta samica s svojim rilčkom v zrna in v tako nastale luknjice zleže po eno jajčece. Ličinka, ki je debela, z močno ukrivljenim hrbtom in roženasto glavo, razjeda zrno v notranjosti. Ko čez nekaj tednov doraste, se v zrnu zabubi in iz zrna zleti nov hrošček, ki nadaljuje delo svojih prednikov. Vsako leto slede tri generacije.

Kako se ubranimo tega škodljivca? Skrbeti moramo za zračenje in premetavanje žita, zlasti od prvih spomladanskih dni pa do meseca julija. Preden spravimo novo žetev, moramo kašče skrbno očistiti vseh ostankov prejšnje letine, razpoke na tleh, stenah in stropu zamazati, prebeliti stene. Če pa so shrambe ali večja skladišča zelo močno okuženi, nam pomaga edino plinska razkužba prostorov.

Žitni molj

Drug škodljivec v kaščah, majhen metuljček (5 mm) z razprostrtimi krili 1,5 cm dolg, je žitni molj. Prednji krili sta svetlikajoče se beli, rjavočrno marmorirani, zadnji krili sta svetlikajoče se svetlosivi. Gosenica je rumenkaste barve s svetlosivo glavo. V juniju leže metuljček na zrna po eno jajčece. Gosenica objeda zrna, dokler ne doraste. Vsa objedena zrna prepredе med seboj. Zato najdemo v takih kaščah, kjer gospodari žitni molj, vse polno zapredkov z objedenimi zrni. Konec avgusta ali v začetku septembra gosenica doraste in se plazi med zrni in prede tam fine nitke, da je videti cel kup žitnega zrna prepreden. Gosenice prezimijo v razpokah sten in tal in se šele spomladi zabubijo. Čez štirinajst dni se pojavi metuljček. Obramba proti žitnemu molju je enostavna. Kupe žita moramo večkrat premetavati, najdene zapredke uničiti. Čez zimo moramo pregledati razpoke v stenah in na tleh ter najdene gosenice uničiti. Stene belite in zamažite razpoke.

NAROČILNICA

Podpisani .....

iz ..... hiš. št. .....

pošta .....

naročam »Slovenski vestnik« in se obvezujem plačevati naročnino vnaprej mesečno — celoletno.*

.....

lastnoročni podpis

Naročilnico izrežite, izpišite razločno s tiskanimi črkami in pošljite v kuverti na naslov: Ivan Gröblacher, Celovec (Klagenfurt), Völkermarkterstr. 21-I.

* Nezaželeno prečrtajte.

NAŠA ŽENA

Tovarišica Mira

Pred dvajsetimi leti se je rodila v Beli pri Železni Kapli delavcu Pavliču hčerka. Revna bajta, polomljen hlev z dvema kozama, strmi planinski travniki, ki so jih obrobljali temni gozdovi, z veličastnim skalnatim masivom Karavank v ozadju, kamor je sijalo vedno svetlo sonce, vse to je bilo njen dom.

Težko življenje delavskega otroka je imela. Njena mladost ni potekala v smehu in veseli otroški razposajenosti. Trdo delo za vsakdanji kruh in borba za obstanek je vtisnila svoj pečat v značaj tega dekleta. Prenašati je morala tudi dvojen prezir in dvojno krivico: kot hčerka dninarja je bila povsod zapostavljana in kot hčerka zasužnjenega slovenskega naroda je morala prenašati preganjanje.

Partizanske puške, ki so prvič pod skalnatim Obirjem počile sredi leta 1942, in besede partizanov-borcev za narodno svobodo in boljše življenje vsega delovnega ljudstva, so vzbudile v njej upanje v pravičnejšo in boljšo bodočnost njenega stanu in v dokončno osvobojenje njenega naroda.

Mira, kakor so jo nazivali partizani, je že po prvem srečanju z njimi postala najzanesljivejša kurirka in organizatorka mladine v borbi proti fašističnim zatiralcem. To delo pa je kmalu prepustila drugim tovarišicam. Sama je odšla v partizane, da z oboroženo borbo pomaga priboriti svojemu narodu svobodo. Sodelovala je v mnogih borbah na Koroškem. Povsod se je odlikovala s svojo hrabrostjo in tovarištvom. V jeseni 1944. leta je z drugimi tovariši prekoračila Dravo in se napotila na skrajni sever svoje koroške domovine: na pobočja Svinške planine. Vzgajala je, budila in pozivala mladino tega predela k uporu proti nemškim fašistom.

Nastopila je huda zima 1944-45. Meter in pol debela snežena odeja je pokrivala planino. Fašistični razbojniki, katerim so v teku borb v jeseni partizani zadali velike izgube, so zavohali svoj plen. Dva tisoč jih je s pomočjo domačih izdajalcev visoko v planini obkolilo četo sto partizanov, ki so že cele tedne bili težke borbe ter do smrti izmučeni, brez vsake tople hrane, počivali v globokem snegu. Mira je tudi v teh težkih trenutkih junaško vztrajala. Bodrila, pomagala, prevezovala je ranjene tovariše in s tem svojim hrabrim zadržanjem dvignila zavest vsem drugim. Borba je dosegla vrhunec. Na smučeh so fašisti izvršili prodor za hrbet naših junakov in jih prisilili zapustiti utrjene položaje. Sovražnik je usipal na borce, ki so se umikali v neizgaženem globokem snegu čez popolnoma odprt prostor, ogenj iz dvajsetih strojnic. Četa je bila prisiljena razdeliti se na več skupin in se posamezno prebijati skozi goste nemške zasede. Na čelu ene teh skupin, s pištolo v roki, že ranjena in z zadnjimi močmi, je gazila Mira pred vsemi sneg in se bližala skriti zasedi. Iz varnega zaklona, zaščiteni s štirimi mitraljezi, so pričeli fašistični zlikovci pozivati na predajo. Odvratni klici: »Hände hoch!« so se mešali z besnim drdranjem strojnic in brzostrelk ter z vzdihi ranjenih tovarišev. Mira jim je neprenehoma odgovarjala: »Nikoli, prekleti fašisti!« ter pozivala tovariše naprej. Z zadnjimi naboji so polnili borci svoje puške in brzostrelke in se pripravljali na poslednji udar, ki bi jih mogoče rešil iz brezupnega položaja. Zgodilo se je poslednje. Prerešetana z rafalom nemškega mitraljeza se je prva zgrudila Mira. Po četrturni borbi pa so pokrivala okrvavljeni sneg še trupla drugih devetih junakov, ki so se do zadnjega upirali.

Mira počiva sedaj tam gori, visoko nad Djekšami, tam, kjer je naša narodnostna meja. Njen grob, kot grobovi drugih tovarišev so simbolični spomenik naše borbe za osvoboditev koroške domovine.

Izdajatelj, lastnik in odgovorni urednik lista: dr. Matevž Scharwitzl, Wien XVI, Ottakringerstrasse 83. — Tiska: »Globus«, Zeitungs-, Druck- und Verlagsanstalt G. m. b. H., Wien I, Fleischmarkt 3—5.
Podružnica uprave »Slov. vestnika«, Klagenfurt, Völkermarkterstrasse 21-I.

ljubezen ali neizpolnjeni avanzmá, ti izstopijo oči kakor krokodilu, ko zagledaš steno Karavank — še vidiš zmaja za njimi in takoj pokličeš satana na pomoč.

5

Med vsemi neštetimi, ki so opravili tukaj svojo potrebo, nisem našel nobenega Slovenca. Čudno! Vem, da so hodili tod okrog. Ali je ravno na meni, nezvestem sinu, vrsta, da bom prvi.

Bavarec me gleda z majhnimi, sivimi očmi: opisuje mi zgodovino Strmca.

»Najprvo je bil kraj nemški, potem slovenski, potem zopet nemški — zdaj pa je tako,« pokaže z roko neodločno.

Piko ima na »Špartakovce«. Izropali so žagrad in cerkev. Vprašam, če so bili to isti Špartakovci, ki so odgnali župniku Marašku zadnji rep iz hleva ob prevratu, njega pa odgnali na Litzlhof.

Mož me ne razume. Razmišljam in se čudim doslednosti Kurta Eisnerja, ki je zasledoval tudi tod izrastke bavarskih »Landgrafov« z njihovimi Špartakovci, zakaj vsi ti ogromni gozdovi za Strmcem, Humberški grad, Bekštajn, Karavanke, vse to je last bavarskih Wittgensteinov. Vendar je Kurt Eisner plačal svojo gorečnost z glavo. Vsem tem procesijam izletnikov pripoveduje mežnar sedaj o Špartakovcih. Za Kurtom Eisnerjem gre glas proti severu o vseh teh čredah rogačev in prašičev, ki so se v letih prevrata zgrinjali iz raznih slovenskih selišč.

Koroška domovina se je dober kup umila!

Tik pred mežnarijo je šola, sliši se ponavljanje iz razreda.

»Die Mutter!« kriči učitelj.

»Dimuti...« odgovarja razred. Boječe, rahlo, tuj naglas.

»Die Mutte-e-r-r-r!« vpije učitelj na ves glas. Razred zopet ponavlja, ponavlja »Mutter! Butter! Brez prestanka! Menda je to prvi razred. Kadar se glasovi že utrudijo, se zopet sliši spodbujajoči učiteljev glas. Norišnica!

Učitelj se piše Gabron. Čez nekaj časa je odmor in kup otrok, čisto majhnih, se usuje pred šolo. Lezejo po koprivah in govorijo s tenkimi glasovi komaj slišno slovenski. Bledo dekle stoji tiho ob plotu, ustnice se ji gibljejo in ponavljajo: »Die Mutter!«

Tudi učitelj se prikaže. Malica in govori z Bavarcem. Jaz listam po spominski knjigi, prisluškujem šepetanju stoletne lipe nad menoj; spodaj pod skalo kleplje kmet koso, da udarja njen jekleni zvok do sem. Izza lipe blesti cerkev, obdana z razkošjem sončnega poletnega dne, od vseh strani sili zlata, prosojna prazničnost pod lipo in razganja smrdljivo ozračje utrakvistične šole. Prične me dušiti, hitro napišem v spominsko knjigo nekaj, kar še ni bilo napisano tam, plačam in urno izginem v gozd. Vedno bolj spešim korake in nazadnje tečem. Bojim se, da bi Bavarec ne pogledal v knjigo ter poslal za menoj žandarmerije. Podi me čuden strah pred mojim dejanjem. Ako bodo odkrili, kar sem napisal, bodo knjigo zažgali, ker dvomim, da bi se dala razkužiti.

Ne vem, kod prav za prav hodim; zarinem se tako globoko v lesove, ki so kakor izumrli, da šele čez dolgo časa pridem na poseko, od koder se razgledam, kje da sem. Sedeč na mahu gledam vrhove Karavank. Sinji so, nekam oddaljeni. Vtisi iz Šentjurja so me napolnili z neprijetnimi občutki. Ravno tako se mi zdi kakor takrat, ko sva nekoč po plebiscitu s poslancem Marcelom Žorgo sedela v gozdu nad Železno Kaplo, kjer nama je dr. Renner razbil shod, ter sva si lečila udarce, zadane od pijane mase Kapelčanov. Seveda sva brez besed in zaničljivo pljuvala na ves svet. — Naposled najdem na robu poseke staro mamico iz Braniž, ki obira jagode. Z njo se spustim v razgovor. To je prijetno in tako se razvedrim. Nato lezem na Drabosne — zopet. Pri »Zvrhnjem« gospodarita Soherja. Sedimo v veži in pijemo mošt, Soherjev brat me je po svojih pedagogih kot otroka učil nemški moliti. Tukajšnji Soher ali Suher pa je Slovenec in oba stara hodita volit na Kostanje, kadar so volitve. Brat Soher še živi in pride vsako leto sem na počitnice. Ne bova se srečala, veliki gospod, ki si mi zaman poskušal natakniti na glavo obzorje klobukovih krajnikov.

Z Drabosen se vračam v mraku — čez Dvor. Čim niže grem, tem bolj občutim, da korakam v drug svet. Zadnji kosci se vračajo pod svoje krove, truden korak, naporen dan. Po cestah iz Vrbe prihajajo delavci, pomešajo se s kosci in izginejo po stezah.

»Lahko noč!«

Za Dobračem in za Zilo žari sonce, Karavanke so stopile čisto iz ozadja, tudi njih vrhovi se kopljejo v zlatem večernem mraku, od Obirja do Pece. Za Peco je mrak že gostejši... Misli se ustavijo za njo, ali dasi je mrak že skoraj neprodiren, vidijo in čutijo misli skozi vse sence...

Po cerkvah zvonijo večno luč, Lipa, Loga ves, Dvor drobno, Dholica oblastno, tudi Bavarca na Strmcu slišim, menda še Miklovo Zalo iz Šentjakoba.

Do proge čujem tudi potopljeni zvon. Potem utihne. V Vrbi je živahno, lep večer, toplo, letoviščarji so na cesti, po parkih, po obrežju. Sto luči, en odsev, en sam velik plamen, ki gori po vsem jezeru do Celovca.

Neodločno postopam po bregu. Letoviščna godba zavriska pred gradom. Mravljišče glav in senc se zgane in vzdrhti, vzdrhtim tudi jaz — godba igra Košatovo, pesem Kušternikov-Drabosnjakov:

»Zapuščen, zapuščen, zapuščen sem jaz...«